

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

**Koncepce vzdělávání v Základní škole Dr. Jana
Malíka v Chrudimi**

Diplomová práce

Autor: Klára Nepovímová
Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Vedoucí práce: Václavík Vladimír, PhDr. Ph.D.
Oponent: Michek Stanislav, Ing. et Bc. Ph.D.

Hradec Králové

2019

Zadání diplomové práce

Autor:	Klára Nepovímová
Studium:	P14P0299
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název diplomové práce:	Koncepce vzdělávání v Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi
Název diplomové práce AJ:	Concept of education at the elementary school of Dr. Jan Malík in Chrudim

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zabývat se procesem vzdělávání v Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi. Teoretická část bude zaměřena na jeho historický vývoj v návaznosti na kurikulární reformu, současně používané metody a formy vzdělávání vycházející ze školního vzdělávacího programu a způsoby hodnocení. V praktické části budou dokumentovány používané metody a formy výuky a shromážděny ukázky některých školních projektů a akcí, dále bude pozornost věnována názorům žáků, rodičů a veřejnosti na koncepci vzdělávání v této škole. Použité metody: Studium dokumentů, pozorování, rozhovor a dotazník.

Pedagogický slovník, Jan Průcha Moderní vyučování, G. Petty Školní vzdělávací plán Základní školy Dr. Jana Malíka Chrudim

Garantující pracoviště:	Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.
Oponent:	Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Kočí dne 18. 6. 2019

.....

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu Vladimíru Václavíkovi, PhDr. Ph.D. za jeho odborné vedení, rady, doporučení i připomínky při vedení diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat panu Zdeňku Brožovi, řediteli Základní školy Dr. Jana Malíka v Chrudimi, za jeho cenné informace a materiály ke zpracování práce a také paní Mgr. Miroslavě Bukáčkové, za spolupráci a pomoc při získávání praktických poznatků.

V neposlední řadě touto cestou děkuji mým nejbližším za jejich velkou podporu nejen při psaní této práce, ale především za podporu po dobu celého studia.

Anotace

NEPOVÍMOVÁ, Klára. *Koncepce vzdělávání v Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 105 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zaměřuje na koncepci vzdělávání v Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi. Teoretická část nejprve pojednává o pojetí vzdělávání na dané škole, blíže se pak zaměřuje na vývoj základní školy v návaznosti na proměny školství po roce 1989 a zabývá se metodami, formami práce, organizací výuky i způsobem hodnocení používané v současnosti. Cílem empirické části je vytvoření dotazníku pro rodiče současných žáků této mnou vybrané školy a jeho vyhodnocení. Součástí je také analýza vyučovacího procesu základních předmětů prostřednictvím pozorování.

Klíčová slova:

ZŠ Dr. J. Malíka, metody práce, formy práce, organizace výuky, hodnocení, dotazník, pozorování, žák

Annotation

NEPOVÍMOVÁ, Klára. Education concept at the Elementary School Dr. Jana Malíka in Chrudim. Hradec Králové: Pedagogical faculty of University Hradec Králové, 2019. 105 s. Diploma thesis.

The diploma thesis focuses on the concept of education at the Elementary School Dr. Jana Malíka in Chrudim. Firstly, theoretical part is about the access of education at mentioned school. My thesis is focused on the evolution of elementary school following by the transformation of education after the year 1989, work with new methods, different ways of work in the classroom, organisation of teaching, and currently used ways of evaluation. The target of empirical part is creating a questionnaire for parents of current pupils at this school and evaluation of this questionnaire. A part of my thesis is also an analysis of the teaching process based on my observation.

Keywords:

ZŠ Dr. J. Malíka, methods of work, forms of work, organization of teaching, evaluation, questionnaire, observation, a pupil

Obsah

Úvod.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. Proměny školství po roce 1989.....	11
1.1. Programy a dokumenty.....	12
2. Základní škola Dr. Jana Malíka	16
2.1. Vznik a vývoj školy.....	16
2.2. Vzdělávací koncepce školy	19
2.3. Školní vzdělávací program	20
2.4. Filozofie školy	21
2.5. Organizace výuky	22
2.6. Vztah rodiny a školy.....	23
2.6.1. Zápis do 1. třídy	23
2.6.2. Konzultační dny	25
2.7. Matematika metodou profesora Hejného	25
2.8. Písmo Comenia Script	27
2.9. Program STOD	28
2.10. Genetická metoda čtení	30
2.11. Čtenářské dílny	31
3. Metody a organizační formy výuky.....	33
3.1. Rozložení (úprava) třídy.....	33

3.1.1.	Role ve skupině	34
3.2.	Kooperativní a skupinová výuka	34
3.3.	Projektové vyučování	36
4.	Hodnocení	37
4.1.	Zpětná vazba.....	38
4.2.	Práce s chybou	38
4.3.	Slovní hodnocení	39
4.4.	Sebehodnocení žáků	40
4.5.	Týdenní plány	40
4.6.	Hodnocení chování na 2. stupni	41
4.7.	Absolventské práce.....	42
II.	EMPIRICKÁ ČÁST.....	43
5.	Dotazníkové šetření	43
5.1.	Stanovení výzkumného problému	43
5.2.	Metody sběru dat	44
5.2.1.	Soubor respondentů.....	45
5.3.	Analýza a interpretace	45
5.4.	Shrnutí dotazníkového šetření	59
5.5.	Diskuze	61
6.	Pozorování	66
6.1.	Stanovení výzkumného problému	66

6.2.	Metody sběru dat při pozorování.....	67
6.2.1.	Soubor respondentů.....	68
6.3.	Analýza a interpretace	68
6.3.1.	Prostředí třídy a její uspořádání	68
6.3.2.	Vztah učitele a žáků	69
6.3.3.	Vztahy žáků ve třídě.....	70
6.3.4.	Vzdělávací strategie ve vybraných předmětech.....	72
6.4.	Shrnutí pozorování	73
6.5.	Diskuze	74
7.	Shrnutí.....	77
8.	Závěr	78
9.	Seznam použité literatury	79
9.1.	Dokumenty školy.....	81
9.2.	Internetové zdroje	81
10.	Seznam příloh	84

Úvod

Škola je důležitou součástí našeho života. V první řadě nám poskytuje potřebné vzdělání, díky kterému se z nás stávají lidé gramotní. Z velké části nás také vychovává a snaží se rozvíjet to dobré, co nám předali a předávají rodiče. Podstatné je uvědomit si, že vzdělání a výchova k sobě neodmyslitelně patří. Proto by škola měla s rodinou spolupracovat, převzít svůj díl zodpovědnosti, a podílet se tak na našem vývoji. Předat by nám tedy měla nejen znalosti, ale i dovednosti potřebné pro život. V dnešní době se rodiče mohou rozhodnout, v jaké škole se jejich dítě bude vzdělávat. Jsem velice vděčná za rozhodnutí mých rodičů, kteří vložili svou důvěru škole, jež jsem absolvovala, Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi.

Velký podíl na mém vývoji měli učitelé právě z této školy. V mnoha ohledech mi byli a stále jsou průvodci a společníky na cestě životem. Naučili mě samostatně se rozhodovat, spolupracovat, projevit vlastní názor a respektovat názory ostatních, a hlavně hledat své místo ve světě. Vystihují to slova Školního vzdělávacího programu této školy: „*Umět a znát, abychom si v životě věděli rady.*“ V devátém ročníku jsem se rozhodla: „Po absolvování studií chci být učitelkou.“ Dosavadní zkušenosti mě utvrzují v názoru, že tato škola je místem, kam se chci vrátit. Škola Dr. Jana Malíka mě zásadně ovlivnila. Z tohoto důvodu zaměřuji svou diplomovou práci právě na tuto instituci.

Cílem diplomové práce je nejen seznámit veřejnost s koncepcí vzdělávání na Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi, ale i sestavit ucelený dokument, ve kterém přiblížím metody, formy práce, způsoby hodnocení a organizaci výuky. Součástí dokumentu je i dotazník pro rodiče současných žáků a analýza vyučování konkrétních předmětů.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a empirickou. První kapitulu teoretické části zaměřuji na historii a postupné proměny školství. Podrobněji se zaměřím na vznik a vývoj Základní školy Dr. Jana Malíka v Chrudimi, na její odlišnosti od ostatních škol, metody a formy práce, organizaci výuky i způsoby hodnocení. Druhou, empirickou část, tvoří metodika práce, která je rozdělena do podkapitol. Tyto přibližují cíle, úkoly a metody výzkumného šetření, zakončené interpretací a výsledky samotného šetření. Závěr své diplomové práce věnuji shrnutí názorů rodičů současných žáků školy a analýze vyučovacího procesu v konkrétní třídě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Proměny školství po roce 1989

Zásadní změny, k nimž došlo na konci 20. století, se dotkly mnoha oblastí života. V této kapitole se zaměřím na dobu proměn školství po roce 1989, kterou vystihuje název publikace Václavíka (1997) *Cesta ke svobodné škole*. K pochopení je potřeba nastínit dobu, jež předcházela, a ohlédnout se zpět.

Před rokem 1989 byla po čtyřicet let jediným uznávaným a povoleným konceptem socialistická pedagogika. „*Socialistická pedagogika pokračovala v prosazování principů tradiční školy a po 40 let znemožňovala inovace ve školství a vzdělávání v duchu trendů realizovaných ve vyspělých zemích.*“ (Pecháčková, Václavík, 2014, s.7)

Skutil (2014) uvádí, že v roce 1948 byl vydán Zákon o jednotné škole, což znamenalo zavedení stejného základního obecného vzdělání pro žáky od 6 do 15 let. Všechny původní typy škol přestaly existovat. Vznikaly školy mateřské, základní škola se vnitřně členila na první (národní) a střední (druhý stupeň), třetí stupeň znamenaly školy střední (gymnázia a odborné školy).

Důležitým mezníkem byl rok 1989. Po pádu socialistického režimu nastalo mnoho výrazných změn. „*Od konce roku 1989 se naše školství nalézá ve složitém procesu transformace, jehož výsledkem by měla být postupná aproximace cílů, obsahů i způsobů školní edukace se stavem obvyklým ve vyspělých demokratických zemích.*“ (Václavík, 1998)

Václavík (1997) popisuje, že se po více než 40 letech naskytla možnost překonat ideologickou bariéru jednotného školství a učitelé se mohli inspirovat i za hranicemi státu. „*Mnozí učitelé se zúčastňují různých zájezdů do zahraničí a mají příležitost alespoň zběžně poznat různé typy škol.*“ (Václavík, 1997, s. 147)

Jaké byly proměny školství po roce 1989? Dle Zprávy o vývoji českého regionálního školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále MŠMT) můžeme vývoj charakterizovat dvěma slovy: *demokratizace* a *decentralizace* vzdělávání. Změny byly následující:

- umožnění vzniku nestátních (soukromých a církevních) škol;
- vzdělávací systém se značně diverzifikoval;
- vznikala nová studijní nabídka, nové obory, učebnice, didaktické metody, druhy a typy škol;
- nastala správní, ekonomická a pedagogická autonomie škol;
- výrazně se zvýšila možnost škol a ředitelů volit vlastní výukové metody a učebnice.

Docházelo k tzv. **vnitřní transformaci vzdělávacího systému**: „*Vnitřní transformace spočívá v proměně způsobu práce na jednotlivých školách, ve změně vztahu učitel – žák, v úpravě učebních plánů, ve změně organizace a řízení škol, v používání alternativních učebnic. Řada škol získala tzv. právní subjektivitu, která dává školám větší autonomii a ředitelům větší rozhodovací pravomoci.*“ (Václavík, 1997, s. 186)

Impulzy přicházely především od učitelů a ředitelů některých škol. O změnách se také zmiňují Pecháčková, Václavík (2014) – teprve v nových podmínkách demokratické společnosti bylo u nás možné alternativní edukační koncepce opět uplatnit, jak tomu docházelo před socialistickou dobou.

Skutil (2014) uvedl transformaci českého školství následně ve spojení se základními přístupy:

- *Demokratizace* (vzdělání dostupné všem, ne vnější diferenciaci, demokratické fungování škol, výchova k demokracii).
- *Liberalizace* (svoboda vzdělávací nabídky, vznik nestátních škol, zrušení „jednotné“ školy – svoboda učitele).
- *Humanizace* („polidštění“ výuky, změna přístupu k žákům, výchova jako pomoc, respektování práv dětí, respektování individuálních odlišností).

1.1. Programy a dokumenty

Dle MŠMT již v roce 1990 vymezila novela školského zákona první kroky liberalizace obsahu a organizace vzdělávání. Školy získaly pravomoc formulovat a realizovat vlastní strategie rozvoje. Vytvořily se učební osnovy totožné pro všechny školy, vycházely z průměrných podmínek, průměrné úrovně žáků a z tradičního nastavení vyučovacích

předmětů, ale umožňovaly školám tyto osnovy přizpůsobovat vlastním podmínkám školy.

V roce 1993 ministerstvo školství vyhlásilo realizaci projektu **Obecná škola**. Podle něho je vytvořen pětiletý první stupeň ZŠ. Jedná se o reakci na nevhodně koncipovaný obsah prvního stupně z roku 1976, který vedl ke značnému přetěžování žáků. Obsahem obecné školy by tedy měl být obecný a přirozený pohled na skutečnost bez zatěžování dítěte zbytečnými detaily a přetěžování vědeckými poznatky. (Václavík, 1997, s. 186)

Dále Václavík (1997) uvádí, že dítě má být pojímáno jako individualita, osobnost obohacující žákovskou pospolitost a má mít možnost sebevyjádření a sebeuplatnění. Obsah výuky směřuje k celistvému jednoduchému pojetí světa. Každý předmět má stránku poznatkovou, výchovnou a dovednostní. Zavádí se dramatická a etická výchova.

Roku 1994 následovala příprava nového „školského zákona“ týkajícího se komplexního pohledu na školství a vzdělávání. Dosud platily zákony:

- č. 29/1984 Sb. o soustavě základních a středních škol (školský zákon);
- č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních;
- č. 564/1990 Sb. o státní správě a samosprávě ve školství.

V rámci schváleného dokumentu Otevřenost, rozmanitost, kvalita vzniklo tzv. **národní kurikulum**. Tento národně vzdělávací program popsal Václavík (1997) jako formulaci základních idejí a cílů vzdělávání. Vyjadřuje komplexní požadavek na školní práci, tedy koho, co, proč, s jakým cílem, jak, kdy a za jakých podmínek učit.

„Z hlediska škol je kurikulum především souborem obecných vodítek pro vytváření vlastních vzdělávacích programů. Rovněž tyto vzdělávací programy jsou v našem školství novinkou. Jejich zavedení umožní školám, aby se k obecně stanovenému cíli ubíraly vlastní cestou. Vzdělávací programy škol se v mnohém budou navzájem shodovat. Jejich konkrétní podoba však vyjádří charakteristiku jednotlivých škol.“
(Václavík, 1997, s. 192)

Kvalita a odpovědnost je dalším programem rozvoje vzdělávání, o němž se Václavík (1997) zmiňuje. Díky tomuto dokumentu je v základním školství nutné poskytnou každému žákovi ucelené základní vzdělání na nejvyšší úrovni, jakou dovolují jeho

schopnosti. Je tedy třeba umožnit vnitřní diferenciaci až individualizaci výuky, aby se mohla přizpůsobovat nadání a zájmů dětí a celkovému vývoji žáků.

O přehledu, jak by mělo vypadat povinné základní vzdělávání, byl vytvořen **Standard základního vzdělávání** z roku 1995. Jsou zde sledovány cíle (hodnotové, kompetenční, činnostní, poznávací) a vzdělávací obsahy, jež jsou tvořeny obory a oblastmi (jazykovými, matematickými, přírodovědnými, společenskovedními, esteticko – výchovnými zdravého životního stylu, pracovních činností a technologií).

Česká republika byla koncem roku 1995 přijata do **Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj** (OECD). Hlavními požadavky na vzdělání jsou:

- **Kvalita.** Je třeba hledat nástroje na měření kvality vzdělávání a na kontrolu dosahovaných výsledků.
- **Spravedlnost.** Je třeba zajistit všem rovné příležitosti ke vzdělávání.
- Efektivní využívání zdrojů. Musí se průhledným způsobem prokazovat způsobem jejich využití.
- **Relevance** (důležitost). Vzdělávání je jednak veřejným výdajem, jednak celoživotní investicí.
- **Demokratické a efektivní řízení.** Je třeba rozdělit úlohy při řízení z úrovně státu, regionu, obcí a jednotlivých škol.

(Václavík, 1997, s. 197)

V roce 1999 MŠMT předložilo novou koncepci vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR. O této koncepci se zmiňuje Skutil (2014). Rozvoj školství a všech dalších vzdělávacích institucí a aktivit se má vyvozovat z rámce vzdělávací politiky a jasně vymezených záměrů. Tyto byly veřejně vyhlášeny v podobě závazného vládního dokumentu Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. **Bílé knihy** (2001). MŠMT jí popisuje takto: „*Bílá kniha zdůvodňuje nezbytnost změn, stanoví cíle dalšího vývoje vzdělávací politiky, analyzuje a hodnotí jednotlivé oblasti vzdělávací soustavy a formuluje hlavní koncepční linie rozhodující pro její další rozvoj.*“ Více informací o Bílé knize nalezneme přímo v publikaci Národní program rozvoje vzdělávání v České republice přímo od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2001.

Po roce 2000 se začalo mluvit o stanovení rámcových vzdělávacích programů, které vznikly na základě požadavků státu. Každá škola si tyto požadavky konkretizuje ve svém školním vzdělávacím programu. „*V něm je dostatek prostoru pro využití netradičních prvků školní práce.*“ (Pecháčková, Václavík, 2014, s. 7)

Podle MŠMT v roce 2005 byla zahájena **kurikulární či školská reforma**. Cílem se stává rozvoj životních dovedností, které jsou klíčové pro dnešní svět – umět se učit, komunikovat, umět řešit problémy, umět spolupracovat s ostatními, nést za své jednání a chování odpovědnost atd. Zpřístupnění vzdělávání je pak třeba vnímat nejen z hlediska srovnatelných možností pro žáky s různými zdravotními a sociálními podmínkami, ale i z hlediska uplatnění postupů, jak žáky vtáhnout do aktivní účasti na vzdělávání.

Prostřednictvím reformní edukační koncepce se začal rozšiřovat počet škol, které chtějí „učit jinak“ než starými metodami a zvyklostmi. Jedním z příkladů základní školy s novou koncepcí vzdělávání je i Základní škola Dr. Jana Malíka, kterou představím v následující kapitole.

2. Základní škola Dr. Jana Malíka

V této kapitole se zaměřím na nejdůležitější část své diplomové práce – na Základní školu Dr. Jana Malíka. Nejdříve nastíním její vznik a vývoj, poté se zaměřím na zásadní odlišnosti od ostatních základních škol.

Základní škola Dr. Jana Malíka (dále jen ZŠ Dr. J. Malíka) je plně organizovaná škola nacházející se ve východních Čechách, konkrétně ve městě Chrudim (Příloha č. 1). Tato škola byla založena v roce 1991 s dvěma paralelními třídami v 1. – 9. ročníku a kapacitou až 520 žáků. Pro výuku je tak k dispozici celkem osmnáct kmenových tříd, odborné učebny, tělocvičny i venkovní hřiště. Zatím se tato školní instituce nejeví odlišně od škol v jejím okolí. Opak je však pravdou, protože celá koncepce vzdělávání vychází z jiné filozofie školy, jenž nastavil ředitel Zdeněk Brož se svým pedagogickým sborem.

2.1. Vznik a vývoj školy

O historii školy se nejvíce dozvíme z Kroniky ZŠ Dr. J. Malíka (dále jen Kronika). Kronika je psána ručně, jejím zapisovatelem byl pan Oldřich Bakeš, který poctivě shrnul každý uplynulý školní rok, od prvního roku otevření této školy do roku 2003.

Jak už bylo psáno, otevření nové školní budovy v Chrudimi společně se zahájením nového školního roku proběhlo dne 1. září 1991. Ředitelem již od samého začátku je pan Zdeněk Brož. Valenta J. (2016) se v jednom z článků Chrudimských novin zmínil takto: „*Duchovním otcem, motorem školy a také dobrým přítelem svých žáků, je již čtvrt století Zdeněk Brož. Učitel, který se hned z počátku existence školy za vodojemem stal i jejím ředitelem.*“

Změny nastaly již v prvním roce otevření a plynuly z doporučení Ministerstva školství a Školského úřadu. Na 1. stupni byla dána možnost a úplná pravomoc k úpravě osnov vyučujícím. Žáci 2. stupně měli a stále mají možnost vybrat si dva volitelné předměty dle svých zájmů, schopností a potřeb, i vzhledem k volbě povolání.

Ředitel Brož (1991) potvrdil představu školy ve **dvou základních myšlenkách**:

- Děti chodí do školy rády nebo jim škola alespoň nevadí.
- Škola je službou pro děti a jejich rodiče.

Základní škola se také ve školním roce 1992 – 1993 zapojila do programu MŠMT ČR „**Škola dětem**“. Název programu se následně stal i hlavním mottem pro tento školní rok. Proč tomu tak bylo?

Dle Kroniky školy se vycházelo z poznatků České školní inspekce. Hlavními úkoly byly:

- analýza výsledků testů s alternativní výukou;
- zkvalitnění práce uvádějících učitelů;
- vytváření podmínek pro co největší komunikaci s rodiči;
- preferování úspěšnosti žáků;
- podporování zdatnosti dětí;
- vytváření prostoru pro připomínky a náměty učitelům.

Tyto úkoly a velká iniciativa ředitele přinesly zásadní změny v celkovém klimatu školy. Otevření školy a nově vytvořený kolektiv většinou z mladších pedagogů byl dobrým výchozím momentem k postupnému prosazování nových metod a forem výuky. K vytváření dobré atmosféry ve škole postupně přispívala značná volnost dětí během přestávek – velký výběr činností a volný pohyb po budově i v prostorách zahrady školy a hřiště.

Změna byla provedena zejména ve vztahu k rodičům. Mimo pravidelných třídních schůzek v jednotlivých klasifikačních obdobích byly nabídnuty schůzky – konzultační odpoledne pro rodiče s dětmi, kde jim jsou k dispozici všichni pedagogičtí pracovníci k individuálním pohovorům.

V dalším školním roce byl zaveden 1. stupeň pětiletý a výuka ve všech ročnících probíhala podle vzdělávacího programu Obecná škola. Změny proběhly v učebních osnovách a učivo 1. stupně bylo rozloženo do pěti ročníků. Dle ředitele Brože měly tyto změny odstranit strach žáků, stres a nudu při vyučování.

Rozhodujícím mezníkem v transformaci školství byl školní rok 1993 – 1994. V Kronice je zaznamenáno, že **škola jako instituce má sloužit dětem a rodičům** těchto dětí. Plnily se následující cíle:

- Vytvářet klidnou a tvořivou atmosféru pro práci ve vztahu učitel – žák – kamarád – rodiče.

- Osnovy jsou, učitel však musí dotvářet a volit vhodné formy.
- Předat dětem chuť poznávat, vědět, srovnávat, poznávat hloubku věcí i těch jednoduchých.
- Ve vyučovacím procesu zbavovat dítě zábran, rozvíjet dětskou individualitu, originalitu; učitel musí rozhodovat ve prospěch dítěte.

Dále byly zavedeny výukové bloky, které na sebe různými činnostmi navazovaly. Důvody byly následující: V přírodě je možno vykonávat mnohem více aktivit než ve třídě. Žáci si nenásilně uvědomují vzájemné propojení různých předmětů.

V roce 1994 se škola zařadila do regionální sítě Zdravých škol. Základem transformace školy se staly projekty „Škola pro děti I“ a „Škola pro děti II“. V Kronice je dodáno, že realizace uvedených projektů přinesla postupnou změnu v celkovém klimatu školy a vytvoření zdravého prostředí pro žáky i učitele. Základem je **partnerský vztah mezi žáky a učiteli** při zachování odpovídající náročnosti ve výuce. Škola začala nabízet různé programy a aktivity. Záleží pouze na žácích a jejich rodičích, jak je využijí.

V úzké spolupráci některých učitelů s žáky vznikaly články, které vycházely ve školním časopisu Malíček (viz Příloha č. 2). Blízká veřejnost školy si mohla přečíst nejnovější zprávy ze života školy, rozhovory s žáky i učiteli, dojmy z uskutečněných výjezdů, prohlédnout fotografie, řešit rébusy a hádanky.

Dlouhodobá koncepce školy se zaměřila na samostatné myšlení, výběr a třídění informací a schopnost využití poznatků při řešení problémů. Škola poskytuje žákům příležitosti zažít úspěch. Cílem je vytvářet pozitivní vztah ke vzdělání a vnitřní motivaci k dalšímu celoživotnímu vzdělávání.

Na výuce na 1. stupni se z důvodu zefektivnění práce ve třídě podílely kromě asistentek pedagoga i vychovatelky školní družiny. Příkladem je půlené vyučování, kde vyučující pracuje s jednou skupinou žáků a v jiné místnosti pracuje vychovatelka s ostatními žáky.

Na přelomu tisíciletí, ve školním roce 1999 – 2000 byl vedením školy zpracován **individuální vzdělávací program** školy. Na základě realizovaných již dřívějších projektů se snažil ředitel Brož vytvořit ze školy místo aktivního a radostného poznávání, místo, kde se plně respektují individuální zvláštnosti každého dítěte a jeho právo

na různost a individuální tempo. „*Základem je partnerský vztah mezi žáky a učiteli, mezi učiteli a rodiči.*“ (Brož, 2018)

Podle Kroniky byla škola zařazena do **základního souboru pilotních škol**. Vytvořila si vlastní školní vzdělávací program podle RVP ZV s *názvem „Umět a znát, abychom si v životě věděli rady.“* Tento program je také současným Školním vzdělávacím programem. Do projektu „**Inkluzivní vzdělávání**“ byla škola aktivně zapojena od roku 2000. Členové pedagogického sboru se seznámili s kooperativním učením, které se snažili zavést do svého způsobu výuky. V této škole se tedy mohli vzdělávat žáci se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním. „*Žáci jsou individuálně integrováni do běžných tříd, kde jim jsou vytvářeny podmínky pro úspěšné vzdělávání a uspokojování jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Pro tyto žáky jsou zpracovávány Individuální vzdělávací plány, ve kterých se uplatňován princip diferenciací a individualizace vzdělávacího procesu při organizaci činností, při stanovování obsahu, forem a metod výuky.*“ (ŠVP, 2017, s. 10)

Škola se od roku 2007 zapojila také do projektu **Rozumíme penězům**, který pořádá občanské sdružení AISIS. Program je zaměřen na zvýšení finanční gramotnosti žáků. „*Děti si v hodinách hrají na fiktivní rodiny, učí se, co vše zahrnuje rozpočet, s čím vším musí rodiče kalkulovat, co musí platit, jak spořit na budoucí výdaje.*“ (Brož in Vaníček, 2015)

2.2. Vzdělávací koncepce školy

Kalhous, Obst a kol. (2002) obecně vyjádřil koncepci škol vydanou a schválenou MŠMT ČR. Koncepce školy je konkretizována jednotlivými školami podle jejich podmínek, možností, složení pedagogického sboru, materiálního vybavení, regionálních podmínek, spolupráce s rodiči. Součástí je učební plán, učební osnovy a časově – didaktické plány. Nyní se zaměřím na konkrétní koncepci školy na ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi.

„*Dlouhodobá vzdělávací koncepce školy je zaměřena na samostatné myšlení, výběr a třídění informací a schopnost využití získaných poznatků při řešení problémů. Činnost školy je směřována k podpoře aktivity a tvořivosti žáků, k vytváření prostoru pro jejich seberealizaci a k rozvoji přirozeného nadání. Poskytuje žákům příležitosti zažít úspěch.*“

Cílem je vytváření pozitivního vztahu ke vzdělání a motivace k dalšímu celoživotnímu vzdělávání.“ (Brož, 2018, s. 10)

Podstata školy je založena na:

- **partnerském vztahu** k dětem i jejich rodičům;
- **bezpečném prostředí** pro děti i jejich rodiče;
- rozvíjení **sociálních a komunikačních dovedností**;
- rozvíjení **vnitřní motivace**.

Dle ředitele Brože je důležité, aby žáci měli pocit, že je pro ně škola zajímavá, spravedlivá a mají se v ní co nového dozvědět. Prostřednictvím respektování daných pravidel se formuje samotná osobnost žáka a v souvislosti s tím se buduje důvěra. Z jiného úhlu pohledu by vzdělávání mělo fungovat dobře, pokud učitel vzbuzuje u žáků respekt, autoritu a je pro ně vzorem.

2.3. Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) s názvem „Umět a znát, abychom si v životě věděli rady“ je realizován s následujícími cíli:

- osvojení sociálních dovedností a morálních hodnot;
- pozitivní vztah ke vzdělání a celoživotnímu vzdělávání;
- kvalitní služba pro žáky a jejich rodiče.

(Školní vzdělávací program, 2017, s. 5)

Základním pilířem programu a důležitým konstrukčním prvkem je osobnostní a sociální výchova. Dle ŠVP školy, péče o vztahy dětí ve třídě a rozvoj dovedností jsou na této škole chápány jako celková součást kurikula. Jsou tedy realizovány neustále, během veškerého času, který dítě ve školních i mimoškolních aktivitách stráví.

Feřtek (2002) ve své publikaci vyjadřuje sociální výchovu jako to, co v dnešní tradiční škole nejvíc chybí. Ta je totiž orientována především na znalosti a až na výjimky se osobností žáků a jejich vztahy nezabývá.

V čem tkví podstata osobnostní a sociální výchovy? „*Důraz je kladen na budování sebeúcty, vzájemné úcty a důvěry. Velká pozornost je věnována rozvoji schopnosti diskutovat, komunikovat a dovednosti řešit problémy a konflikty. Důležitá je podpora zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti, což směřuje k tomu, aby se děti vnímaly s vědomím svých individuálních odlišností a také se tak přijímaly.*“ (Školní vzdělávací program, 2017, s. 6)

Dále v ŠVP část vzdělávacího programu je zaměřena na samostatné myšlení, výběr a třídění informací z různých zdrojů a na schopnost využít získané poznatky. Podporována je také aktivita a tvořivost žáků. Škola jim vytváří prostor pro jejich seberealizaci a rozvíjí i jejich nadání.

2.4. Filozofie školy

Ředitel Brož už od začátku svého působení na této škole věděl, čeho chce dosáhnout: „*Když jsem od počátku školního roku 1991/1992 nastupoval jako ředitel, měl jsem asi velkou výhodu v tom, že jsem si ještě pamatoval, co všechno se mi ve škole nelíbilo jako žákovi a později jako učiteli.*“ (Kolektiv autorů, 2003, s. 38)

Vytvořil tak filozofii, jejímž základem je partnerský vztah mezi žáky a učiteli, mezi učiteli a rodiči založený na vzájemném respektu. Díky paní Nováčkové, dětské psychologce, se utvrdil v názoru: Proměna školy nezávisí prioritně na vzdělávacích programech nebo způsobech výuky, ale na změnách vztahů uvnitř školy, a to na všech úrovních. Žáka musíme brát jako partnera, který má právo, pochopitelně vhodnou formou, vyjádřit svůj názor. Může se nás kdykoliv na cokoli zeptat a my mu musíme dát odpověď jako partnerovi. (Kolektiv autorů, 2003) Na tuto myšlenku reagují Kopřiva a kol. (2008), kteří dodávají:

- Nelze vychovávat autoritativně a pak očekávat, že se děti budou chovat demokraticky.
- Partnerský přístup dospělých k dětem je nejen možný, ale i nutný pro to, aby z dětí vyrostli kompetentní a zodpovědní lidé, schopní řešit problémy současného světa.

(Kopřiva in Nováčková, Nevolová, Kopřivová, 2008, s. 9)

Velmi důležitá je i vnitřní motivace žáků. Kalhous, Obst a kol. (2002) mluví o závislosti vnitřní motivace k učení na tom, zda žák vnímá učební činnost nebo zkušenost jako pro něj osobně smysluplnou a má možnost aktivně se podílet na výběru cílů a metod i hodnocení výsledků učení. V návaznosti na toto téma, Nováčková (2001) zmiňuje 3 podmínky pro udržení zájmu o učení, takzvané „tři S“ **vnitřní motivace**:

- smysluplnost;
- svobodná volba postupu práce;
- spolupráce.

„Další dvě součásti vnitřní motivace – možnost ovlivňovat způsob práce a spolupracovat, tradiční škola neposkytuje téměř vůbec. Teprve alternativní přístupy přicházejí s výukou založenou na tzv. kooperativním učení ve skupinkách, kde děti jednat spolupracují, jednak mají možnost dohodnout se, jakým způsobem úkol pojmu.“ (Nováčková, 2001, s. 7)

Další významné místo má i bezpečné a pozitivní sociální klima důležité pro kvalitní učení. Souvisí s tím fakt, že umět vytvořit bezpečné klima ve třídě nespočívá jen v tom „být na děti hodná“. Klima spočívá v práci se vztahy ve třídě, s pocity dětí, s vyvozováním a tvořením pravidel soužití za spoluúčasti dětí, s vytvářením ovzduší důvěry, otevřením prostoru ke komunikaci atd. (Nováčková, 2001, s. 28)

2.5. Organizace výuky

Co se týče každodenní organizace školního dne, najdeme v ní značné rozdíly oproti klasickým základním školám.

Každé pondělí začíná vyučování ve všech ročnících od 8:30 hodin **třídnickou hodinou** s třídním učitelem, která trvá 30 minut. Od úterý do pátku je zahájeno vyučování netradičně v 8:15. Zařazením třídnické hodiny na začátku týdne se řeší aktuální problémy či organizační věci dané třídy, případně jsou uskutečňovány aktivity na podporu dobrých vzájemných vztahů ve třídě. *„Třídnické hodiny nejsou součástí učebního plánu a účast na nich je zcela dobrovolná.“* (Školní vzdělávací program, 2017, s. 10)

Ve škole se nezvoní a každou hodinu ukončuje sám vyučující. Během přestávek děti mají naprostou volnost pohybu. O velké přestávce je možnost sportovat i v tělocvičnách

nebo za příznivého počasí ve venkovním areálu školy. Přestávka je ukončena zhasnutím světel na chodbě.

Téměř od začátku působení školy byly zavedeny tzv. „**volné středy**“. Co středeční den znamená pro žáky a učitele? Středa, prostřední den v týdnu, je brána jako odpočinková. V rozvrhu hodin jsou zařazeny výchovy, návštěvy kulturních akcí, exkurze nebo projektové dny. Žáci si v tento den nenosí učebnice. Pokud je ve vyšších ročnících zařazen v tento den český jazyk, vyučuje se formou literární výchovy.

2.6. Vztah rodiny a školy

O spolupráci rodiny s učiteli se vyjadřuje Čapek (2017), kdy by rodiče neměli s učiteli bojovat, ale spolupracovat. Obě dvě strany v zásadě chtějí to samé: optimálně podporovat dítě v cestě za rozvíjením dovedností a hledáním svého místa a uplatnění ve společnosti. Názor autora, že spolupráce školy s rodinou ukazuje na kvalitu školy, se shoduje s názorem ředitele Brože a jeho filozofií školy. **Den otevřených dveří**

„Dobrým nápadem je zorganizovat jednou dvakrát za rok v sobotu den otevřených dveří a předvést rodičům výuku ve zkrácené verzi.“ (Nováčková, 2001, s. 41)

Již ve školním roce 1995 – 1996 připravila škola pro větší informovanost rodičů žáků i rodičů budoucích prvňáčků Den otevřených dveří. Veřejnost mohla navštívit různé vyučovací hodiny ve třídách podle vlastního výběru a prohlédnout si veškeré prostory školy. Tento den patří k pravidelným akcím školy a koná se jednou ročně.

Výuka v jednotlivých třídách probíhá v několika blocích, které se každým rokem mění – cvičení v tělocvičně, koncert žáků, přednáška pro rodiče, práce na počítači apod. Učitel prostřednictvím žáků ukazuje rodičům a zejména rodičům budoucích prvňáčků metody a formy práce, kterými se žáci učí. Rodiče se do vyučování mohou také zapojit – lze vidět na fotografiích v Příloze č. 3.

2.6.1. Zápis do 1. třídy

Zápis dětí do 1. třídy na ZŠ Dr. J. Malíka se od školního roku 2016 – 2017 koná v měsíci dubnu. Nový termín zápisů vychází z ustanovení § 36 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský

zákon). Dle dokumentu MŠMT ČR o zápisu do 1. ročníku základních škol místo a dobu zápisu stanovuje ředitel školy a vyhláší v místě obvyklém, prostřednictvím nástěnky, vývěsky, vyhlášením v místním rozhlase, na oficiálních internetových stránkách školy.

K zápisu přicházejí rodiče nebo jiní zákonní zástupci spolu s dítětem. Organizace a průběh jsou zcela odlišné od zápisů některých jiných škol. Děti se od první chvíle dostávají do kontaktu se skupinou mnohdy neznámých dětí, odpovídají na otázky a spolupracují s žáky vyšších ročníků, kteří pro ně hrají pohádku (Příloha č. 4). Současně sledují děj a plní různé úkoly, zaměřené na jemnou motoriku, znalost geometrických tvarů a paměť. Vyzkoušejí si také plnit úkoly bez přítomnosti rodičů, kteří mezitím odcházejí zapsat své dítě do 1. ročníku do jiné místnosti. Po zápisu rodiče čekají na rozhodnutí o přijetí svého dítěte do prvního ročníku. Vzhledem k ŠVP a charakteru vzdělávání je o přijetí do této školy velký zájem. Často počet zájemců při zápisu překročí stanovenou kapacitu v prvních třídách, proto se ředitel školy řídí následujícími kritérii:

Zákonná kritéria:

- Trvalý pobyt dítěte ve školském obvodu Základní školy Chrudim, Dr. J. Malíka, popřípadě v obci s dohodou uzavřenou se zřizovatelem – 3 body;
- U cizince hlášené místo pobytu ve spádovém obvodu školy, popřípadě obci s dohodou uzavřenou se zřizovatelem – 3 body;

Pomocné kritérium:

- Děti s místem trvalého pobytu v jiném školském obvodu, jejichž starší sourozenec je a bude i v následujícím školním roce žákem Základní školy Chrudim, Dr. J. Malíka – 2 body.

V případě nedostatečného počtu míst a v případě rovnosti získaných bodů bude další pořadí dětí určeno losem podle registračních čísel dětí.

(Brož, 2018)

Žáci prvního ročníku jsou později rozděleny do paralelních třídy tak, aby mezi dětmi v jedné třídě byly minimální věkové rozdíly.

2.6.2. Konzultační dny

Pokud spolu rodiče a učitelé vzájemně spolupracují, jejich spolupráce na žáky působí velmi pozitivně. K samému závěru dospěli právě i učitelé ze ZŠ Dr. J. Malíka. Několikrát během školního roku pořádají konzultační dny za přítomnosti rodiče (rodičů), dítěte a učitele. Rodiče společně s dítětem jsou informováni o studijních výsledcích a chování daného žáka. Zároveň žák dostává prostor pro sebehodnocení či řešení jakéhokoliv problému. Čapek (2017) shrnul důležitost konzultační schůzky slovy: *„Jen tam, kde rodiče a školy nacházejí společné cíle, kde jsou rodiče informováni, co se ve škole děje, mohou se na tomto dění podílet a rozumějí změnám, které probíhají, jen tam se rozvíjí vzájemné porozumění a příznivé školní klima.“* (Čapek, 2017, s. 121)

2.7. Matematika metodou profesora Hejného

„Hleď, aby tvoje snaha naučit žáky matematice nepřevýšila Tvoji snahu vychovat slušné lidi.“ Motto otce, pedagoga a matematika Víta Hejného, jenž si vzal k srdci jeho syn a vytvořil tak matematiku, která vyzbrojí budoucího občana schopností kriticky myslet, analyzovat různé problémové situace a hledat nová řešení, ať již samostatně, nebo v týmu.

Hejného metoda představuje alternativu k tradičnímu pojetí výuky matematiky. Co je pro metodu charakteristické, přesně vystihuje Mašatová: *„Podle Hejného konceptu nejsou probíraná témata ostře ohraničena. Pravidelně se střídají, prolínají se v různých kapitolách a při opakovaném zařazení do výuky se prohlubují. Učitel má vést žáky k tomu, aby skrze řešení úloh objevovali matematické zákonitosti a své znalosti si tvořili především sami.“* (Mašatová, 5/2019, s. 27)

„Od září 2012 se žáci učí matematiku novou metodou profesora RNDr. Milana Hejného. Ta spočívá v tom, že matematika je vyučována jako dobrodružství vlastního objevování.“ (Brož, 2018)

Mašatová (2019) se v časopisu Rodina a škola zmiňuje o tom, že se v současné době vyučuje metodou profesora Hejného téměř na pětina základních škol v České republice. Jednou z nich je ZŠ Dr. J. Malíka, která chtěla probudit u žáků větší zájem o matematiku. Učitelé nebyli spokojeni s názorem žáků na matematiku, protože většina reakcí byla spíše

negativních. Cílem učitelů prvního stupně byla potřeba změnit výuku matematiky a vtáhnout žáky do této problematiky tak, aby řešili úlohy více se zaujetím.

V ZŠ Dr. J. Malíka pracuje **Mgr. Jitka Linhartová**, učitelka matematiky na druhém stupni a pilotní učitelka učebnic Hejného matematiky pro 2. stupeň ZŠ. Během svého působení na škole zjišťovala, že zájem o matematiku je buď malý, nebo téměř žádný. *„Když jsem při rozhovorech s dětmi sdělovala, že „já mám matematiku ráda“, v lepším případě mi odpovídaly, že ony také, že jim matematika jde, jenom jim nejdou slovní úlohy. Poměrně často jsem slýchávala a vnímala, že matematika je zcela na okraji jejich zájmu.“* (2017, Linhartová) Cílem učitelky bylo tedy rozptýlit obavy z chyb a následného posměchu ostatních a pracovat s dětmi tak, aby se cítily bezpečně a využívaly přirozenou dětskou zvědavost k řešení matematiky. *„Vždy jsem usilovala o to, aby naše výuka byla smysluplná, aby bylo jasné, co a proč se učíme. Pozitivní ohlasy přicházely nejen od žáků, ale i od jejich rodičů.“* (2017, Linhartová)

To jí podnítilo k dalšímu velkému kroku – k osobnímu setkání s panem profesorem Milanem Hejným. Začala se proto i seznamovat s jeho výukou matematiky. *„Spolu se svými žáky šesté třídy jsem začala pilotně ověřovat materiály pro výuku Hejného matematiky na druhém stupni. V ten moment se při matematice začaly mnohem častěji ozývat radostné výkřiky „jééé, mně už to vyšlo“ a „pšššt, neříkej to, my si to chceme vyřešit sami.“* (2017, Linhartová)

Jaké cíle pro výuku matematiky formuloval sám pan profesor Hejný? Hlavním a cílem je vytvořit člověka činorodého, sebevědomého, odpovědného a spokojeného a zároveň člověka, který je schopen něco společnosti nabídnout. Musí umět něco, co společnost potřebuje. Hejný (2018) sestavil následující **indikátory kvality** jeho práce:

- **Radost žáků z práce**
 - žáci se na hodiny matematiky těší;
 - vyžadují další úlohy;
 - i ve volném čase si povídají mezi sebou, s kamarády či rodiči o tom, co se dělo v hodině.
- **Nárůst sociálních schopností**
 - žák má radost, když pomůže spolužákovi k úspěchu;

- zvyšuje se kvalita komunikace třídy (vzájemně se poslouchat, neskákat si do řeči, argumentovat věcně, ne emočně);
- žák dokáže pracovat v týmu, některý i v roli lídra;
- třída dokáže dobře řešit choulostivé sociální situace, ke kterým dojde.

„Významně se podporuje dovednost dětí spolupracovat s vrstevníky a zároveň formulovat a ověřovat vlastní hypotézy.“ (2017, Linhartová)

Výuka matematiky se zabývá obsahem učiva, ale stejně důležitá je i podpora tvůrčí a podnětného prostředí. Role pedagoga se mění v roli **moderátora či rádce**, který se snaží žáky vést správným směrem. Díky gradovaným úlohám umožňuje všem prožívat úspěch a radost ze správného řešení a žáky podněcuje k řešení dalších náročnějších úloh. Dle rozhovoru s paní učitelkou začala ve školním roce 2013 – 2014 používat některá prostředí z pilotních učebnic v 6. třídě. Navázat Hejného matematiku na klasickou bylo prý náročné zejména při vysvětlování prostředí, ale viděla v žácích přirozenou zvědavost, kdy se zvedli z lavic a sami od sebe začali úlohy řešit, používat různé pomůcky a začali úlohy vnímat jako formu hlavolamů nebo rébusů.

Je důležité, že žákům nechává učitel vlastní prostor k řešení a osobnímu prožitku, který vede k poznatkům a ty se pak stávají trvalejšími. *„Realizovaný způsob výuky vede děti k vzájemnému respektu, nedochází k zesměšňování. Chybu vnímají skutečně jako přirozenou součást učení – sdělí ostatním své řešení a díky vhodné komunikaci dokážou dospět ke společnému závěru.“ (2017, Linhartová)*

2.8. Písmo Comenia Script

„Učitel, který má pomáhat žákům a povzbuzovat je k dobrému psaní, bude o to úspěšnější, jestliže je on sám dobrým písařem.“ (Lencová, R., 2008, s. 48)

Jednoduchost – rychlost – čitelnost. V dnešní době nás obklopuje spousta textu tištěného na počítači, proto se grafička Radana Lencová rozhodla nahradit psací vzor z 19. století písmem novým, blízkým moderní „uspěchané“ době. Vytvořila nový model písma tzv. Comenia Script.

Dle autorky písma Lencové (2008) většina lidí v dnešní době dává přednost psaní na počítači, a to i v osobním sdělení, a ve svém rukopisném projevu se uchyluje k takovým formám, které mají se základním školním písmem velice málo společného.

Vlastní dlouholeté zkušenosti jsou důvodem zařazení písma Comenia Script do školního vzdělávacího programu. Dle výroční zprávy ředitele Brože (2018) ve spolupráci s NIDV (Národní institut dalšího vzdělávání) a autorkou písma paní Radanou Lencovou se zapojila certifikovaná lektorka písma Comenia Script a zároveň učitelka 1. stupně na ZŠ Dr. J. Malíka **Mgr. Jana Slejšková** do propagace a seznamování učitelek prvního stupně s ním.

„Myslím si, že je lepší naučit se jedno písmo v dětství, a to pak používat i v dospělosti“ (Lencová, R., 2008) K nácvičku písma se používají písanky v prvním a druhém ročníku. Písmena v písankách, které od září 2010 používají v prvních třídách učitelé na ZŠ Dr. J. Malíka, nejsou podle autorky „psacím vzorem“, takže žáci nemusí předlohy přesně napodobovat. Slouží jen jako základní tvar, který si každý žák obohatí vlastními prvky (výběr tvaru písmene, vlastní sklon apod.).

2.9. Program STOD

Od školního roku 1992 – 1993 se začalo v plné míře jezdit na školy v přírodě do různých regionů. Škola se v roce 2000 zapojila do projektu „**Spolu to dokážeme**“, který tvoří komplexní stejnojmenný program, zkráceně STOD, realizovaný od prvního do devátého ročníku. Důležitou součástí vzdělávacího programu školy jsou výukové semináře, kurzy a projektové dny. Tyto akce na sebe navazují, jsou založené na **osobnostně sociální výchově** žáků a souvisí také s dalšími průřezovými tématy RVP ZV. Součástí je také environmentální výchova, činnosti související s verbální i neverbální komunikací, aktivity na sebepoznání, simulační hry i relaxační aktivity (viz Příloha č. 5).

Dle metodické příručky ředitele Brože (2019) se jedná o několik let postupně budovaný a v praxi ověřený systém činností, který výrazně zasahuje výchovnou i naukovou složku vzdělávání během celého školního roku. Ovlivňuje pozitivně klima tříd i celé školy, přispívá ke změně motivace žáků a ke změnám vyučovacích metod. Tomu velmi

napomáhá, že naprostá většina výukových seminářů a kurzů probíhá pobytovou formou v přírodním prostředí.

V rámci projektu „**Program rozvoje kompetencí**“, tzv. ProRoku, vznikly Metodické příručky pro učitele Základní školy Chrudim, Dr. Jana Malíka (2014) určené pro jednotlivé ročníky, ve kterých jsou podrobně popsány všechny výukové semináře, projekty a další významné akce – cíle akce, personální zajištění, způsob realizace, harmonogram a scénář programu, popis jednotlivých aktivit programu a seznam pomůcek. Ukázka těchto metodických příruček a jejich obsahu je v Příloze č. 6.

Jak už bylo zmíněno dříve, výukové semináře, sportovní kurzy, tematická výuka i projektové dny jsou součástí školního vzdělávacího programu „Umět a znát, abychom si v životě věděli rady“. Proč jsou tyto akce důležité a měly by se realizovat?

Hlavním důvodem je poznání sebe sama, poznání spolužáků i učitelů, se kterými se bude žák setkávat po celý školní rok. Významným způsobem také pozitivně ovlivňují klima třídy a přispívají právě k vytváření partnerských vztahů mezi učitelem a žáky. Brož (2009) uvádí následující cíle:

- průběžné vzájemné poznávání žáků i pedagogů;
- zvyšování sebedůvěry žáků;
- zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti – žáci vnímají své individuální odlišnosti a také se tak přijímají;
- podpora vzájemné úcty mezi žáky;
- sebeúcta, důvěra, odpovědnost, respekt;
- pomoc druhému, spolupráce, tolerance.

Žáci si tak během těchto akcí rozvíjí základní životní dovednosti, seznamují a uvědomují si vlastní práva každého jedince, stanovují si pravidla společného soužití pro žáky i pedagogy. Vytváří se tak kolektiv, v němž bude žák či učitel působit po delší dobu, proto by měl být místem, ve kterém se bude cítit bezpečně a chránit ho před případným rizikovým chováním (šikanování, užívání drog a alkoholu, patologickému hráčství aj.).

V informačních dokumentech také ředitel Brož (2014) vysvětluje, proč probíhá během školního roku mnoho akcí. Jedním důvodem je návaznost jednotlivých programů, které

rozvíjejí klíčové kompetence žáků. Každý program je jinak zaměřen, přispívá k všestrannému rozvoji žáků a byl sestaven podle potřeb žáků v jednotlivých ročnících.

Ve spojitosti se základní filozofií školy dochází k podpoře těchto akcí rodiči, kteří oceňují, že jsou děti vedeny k aktivitám, které by s nimi nepoznaly, k zažívání úspěchu svého potomka během programu. V neposlední řadě podporují to, že celý program napomáhá minimalizovat rizikové chování žáků.

Další součástí pohybových aktivit na škole jsou **sportovní kurzy** (Příloha č. 7). Žáci se účastní sportovních kurzů v daných ročnících, které jsou zaměřeny na zvládnutí základů různých sportů, například běžeckého a sjezdového lyžování, turistiky, cykloturistiky, vodní turistiky i základů horolezectví. Cílem je podpořit pohybovou aktivitu žáků, seznámit je se zajímavou sportovní činností a nabídnout jim tak další možnosti trávení volného času. Během jednotlivých sportovních aktivit si tak žáci vzájemně pomáhají, překonávají fyzicky náročné situace a učí se podřizovat možnostem celé skupiny.

Článek z Výroční zprávy ředitele Brože se týká přehledu sportovních kurzů, ke kterým došlo ve školní roce 2017–2018:

„Všechny lyžařské kurzy se letos uskutečnily za celkem příznivých sněhových podmínek. Začátkem února se na Masarykově chatě na Šerlichu uskutečnil lyžařský kurz žáků 4. ročníku a hned v následujícím týdnu i kurz žáků 5. ročníku. Na přelomu února a března absolvovaly společný lyžařský kurz obě třídy sedmého ročníku ve Vítkovicích v Krkonoších. Vodácké kurzy obou tříd 9. ročníku se uskutečnily v květnu na řece Vltavě z Vyššího Brodu do Boršova. Základní vodácké kurzy tříd 7. ročníku se uskutečnily začátkem června na řece Jizeře na Malé Skále.“ (Brož, 2018, s.12)

2.10. Genetická metoda čtení

„Genetická metoda čtení vychází z dovednosti téměř každého šestiletého dítěte, které se umí podepsat velkým hůlkovým písmem.“ (Brož, 2018) Postupně se učí podepisovat i další osoby jemu blízké a seznamuje se s velkou tiskací abecedou. Zároveň se provádí hlásková i písmenková syntéza a analýza slov (například P – E – S = PES). Počáteční

čtení se neomezuje na skupinu písmen a hlásek, ale využívá celou abecedu a čtení smysluplných slov.

Košek – Bartošová (2014) vnímá výhodu genetické metody čtení následovně: „*Metoda poukazuje na přirozenější přechod dítěte z předškolního období do 1. třídy z velké tiskací abecedy a nepoužívá slabiky. Pokud dítě před nástupem do školy hláskovalo a pokoušelo se samo číst, je pro ně pravděpodobně vhodnější genetická metoda výuky.*“

Po přípravném čtení slov žáci přecházejí ke čtení textu. Žáci to, co přečtou, zapíší hůlkovým písmem. V brožuře pro rodiče zmiňuje ředitel Brož (2018), že psaní podporuje čtení, žáci se naučí nejen dobře číst, rychleji si zapamatují písmena, ale získávají průpravu i pro psaní, konkrétně písmem Comenia Script. Poté následuje přechod na čtení textu malými tiskacími písmeny.

Jaký způsob čtení se v genetické metodě uplatňuje? Košek – Bartošová (2014) uvádí, že vhodné je dvojí čtení, jen v podobě polohlasného nebo hlasitého čtení. Žák tedy slovo přehláskuje a následně přečte globálně. Postupně krátká slova čte globálně a hláskuje jen delší slova. Žáci používají k výuce čtení a psaní učebnice od nakladatelství Fraus.

2.11. Čtenářské dílny

Od roku 2010 se na této škole začaly uplatňovat čtenářské dílny. Významný podnět pro jejich zařazení do výchovně – vzdělávacího procesu měla zkušená učitelka 1. stupně **Mgr. Hana Lipková**, která nabídla učitelům možnosti, jak u dětí podporovat a rozvíjet **prožitkové čtení**, jak nenásilnou a netradiční formou zapisovat čtenářský deník a jak žáky vést k celoživotnímu čtenářství. „*Žáci, kteří čtou, mají mnohem větší pravděpodobnost vzdělávacího úspěchu. Pokud se u dítěte vytvoří návyk pravidelného čtení, které mu současně přináší zážitek z četby, zvyšuje se i budoucí šance ovládnout v široké míře čtenářskou gramotnost.*“ (Lipková, 2015)

Vždy na začátku školního roku je potřeba si vytvořit **pravidla dílny čtení**, která visí po celý rok na nástěnce. V Příloze č. 8 je přidána fotografie ukázky pravidel dílny čtení ve 3. ročníku v ZŠ Dr. J. Malíka.

Lipková (2015) uvádí následující pravidla:

1. Musíte číst po celou dobu.
2. Nikoho nevyrušujte.
3. Žádné přestávky na toaletu a pití.
4. Vyberte si knihu nebo text na čtení před začátkem čtenářské dílny.
5. Během minilekcí naslouchejte.
6. Můžete sedět pohodlně kdekoliv.

Žáci mají alespoň 1x týdně přímo v hodinách českého jazyka prostor 20–30 minut na samostatné souvislé čtení. Čtou knihy, které si sami vybírají. Součástí dílny, kromě souvislé četby především beletristického textu, jsou také různé čtenářské strategie, zajímavá zadání a úkoly i sebehodnocení procesu žáka.

3. Metody a organizační formy výuky

„Škoda každého slova, které řekne učitel místo dětí.“ (Nováčková, 2001, s. 14)

Kvalita a efektivita vyučovacího procesu je založena na obsahu probíraného učiva, vhodně uplatňované metody a formy práce. Aby ve třídě pracovali žáci, je třeba jim nabídnout dobrou vzdělávací příležitost, zábavnou a přitažlivou aktivitu, tvrdí ve své publikaci Čapek (2017). Dodává, že zábavná aktivita přináší dobrou atmosféru, která posílí příznivé klima ve třídě. Žáci se při ní k sobě a učiteli chovají přívětivě, převládá radost z učení a práce, aniž by žáci věděli, že pracují a učí se, neboť pro ně je to hra.

Z psychologického pohledu je důležité si uvědomit, že si nejvíce zapamatujeme z toho, co přímo prožijeme nebo uděláme, a z toho, co se pokusíme naučit druhé. Pokud nastane příležitost, je lepší žáky nechat mluvit, vysvětlovat, objasňovat. V souvislosti se smyslovým učením Nováčková (2001) tento fakt vystihla příslovím: *„Řekni mi a já to zapomenu, ukaž mi a já si zapamatuji, nech mne to dělat a já to pochopím.“*

Ve stejném duchu je směřována činnost ZŠ Dr. J. Malíka. Podporuje aktivitu a tvořivost žáků, vytváří prostor pro jejich seberealizaci a směřuje k rozvoji přirozeného nadání. Základem je způsob učení, který staví na osobních předpokladech každého žáka. Jak už bylo dříve zmíněno, důraz je kladen na smysluplnost výuky a její propojování s praktickými zkušenostmi žáků.

Nejčastěji je výuka založena na **kooperaci (kooperativním vyučování)**, **skupinovém vyučováním** a na **projektech (projektovém vyučování)**. Uplatňují se i jiné metody práce, například kritické myšlení, inkluzivní vzdělávání, centra aktivit nebo metoda skládkového učení.

3.1. Rozložení (úprava) třídy

Změny metod a forem vyučování souvisí s podstatnou změnou uspořádání školní třídy. Dle ŠVP školy je základem vytváření prostoru pro aktivity dětí, ať mentální nebo fyzické. V každé třídě je prostor s kobercem, který se účelně využívá ve většině hodin. V úvodu hodiny slouží často pro emoční naladění, motivační úvod a komunitní kruh. V průběhu vyučování je určen pro práci jednotlivých skupin, pro drobnou odpočinkovou aktivitu,

v závěru hodiny na reflexi či zhodnocení. Výuka ve všech ročnících probíhá ve skupinovém uspořádání lavic, lze vidět v Příloze č. 9. Vznikají tak čtyř až šestičlenné skupiny.

3.1.1. Role ve skupině

Na začátku školního roku se žáci aktivně podílejí na tvorbě pravidel třídy. K tomu, aby žáci tato pravidla dodržovali, je dobrou pomůckou dělba rolí v jednotlivých skupinách. „*Mít roli, znamená pro žáka hlídat a zodpovídat za jedno pravidlo, za nějaký aspekt spolupráce ve skupině.*“ (Kucková, 2008)

Role mohou být následující:

- ***pomocník*** (přináší celé skupině pomůcky);
- ***zapojovatel*** (ten, kdo dbá na rovnoměrné zapojení všech členů skupiny);
- ***mluvčí a zapisovatel***;
- ***hlídač hlasu*** (dodržování tzv. půlmetrového hlasu);
- ***hlídač času***.

Role mohou být v jednotlivých třídách různé, žáci si vytvoří i další role podle potřeby či věku. Mezi rolemi není žádný vedoucí a zodpovědnost za splnění úkolu nesou všichni členové skupiny. Role si postupně vystřídají. Příklady rolí uplatňovaných ve 3. ročníku vybrané školy jsou zahrnuty v Příloze č. 10.

3.2. Kooperativní a skupinová výuka

„*Schopnost spolupracovat s ostatními, to je ta hlavní dovednost, kterou by měla škola dítěti předat.*“ (Feřtek, 2002, s. 103)

Zajímavými a motivujícími metodami na ZŠ Dr. J. Malíka jsou pro rozvíjení klíčových kompetencí kooperativní a skupinová výuka. Těmito způsoby vyučování jsou žáci dle ŠVP systematicky vedeni k tomu, aby dovedli jednotlivé dovednosti nejen pojmenovávat, rozpoznávat u sebe i druhých, ale v průběhu vyučování je i skutečně používat.

Proces kooperace žáků shrnula Kasíková (2010) do pěti bodů:

1. Pozitivní vzájemná závislost – vytyčení společného cíle, který musí zvládnout, dosáhnout celá skupina („*Bud' společně poplaveme, nebo se společně potopíme.*“);
2. Interakce tváří v tvář – v rámci malých kooperujících skupin;
3. Osobní odpovědnost, osobní skládání účtů – výkon každého jedince je zhodnocen a využit pro celou skupinu, všichni členové skupiny z tohoto učení mají užitek;
4. Formování a využití interpersonálních a skupinových dovedností – znát se a věřit si navzájem, komunikovat přesně a nedvojznačně, až k akceptování a podpoře druhé osobnosti a řešení konfliktů konstruktivním způsobem.
5. Reflexe skupinové činnosti – skupiny prezentují své závěry ostatním a učí se shodnout v rámci své skupiny v názoru na kvalitu výsledku či efektivitě postupu. Zároveň od nich učitelé získávají zpětnou vazbu, žáci mají prostor k vyjádření vlastního názoru k průběhu výuky). Několik námětů k otázkám pro reflexi práce udává Kucková (2008):
 - Jak se vám dnes pracovalo?
 - Co vám dělalo problém?
 - Jak jste řešili problém?
 - Dařilo se vám dodržovat pravidla?
 - Co se vám podařilo?
 - Co udělat příště jinak, lépe?

Skupinová práce také reaguje na požadavky současné společnosti (kooperace, řešení problémů v týmu) a zároveň doplňuje výuku o postupy, jež frontální výuka neumožňuje. Jejím přínosem je rozvíjení komunikace a posilování sociálního rozvoje žáků. Jednou z používaných forem je tzv. **skládankové učení**. Žáci jsou rozděleni na skupiny domovské (A, B, C, D) a na skupiny expertní (1, 2, 3, 4). Dále pak i prostřednictvím tzv. **center aktivit**.

3.3. Projektové vyučování

Metoda projektového vyučování byla do výuky postupně zařazována již ve školním roce 1997 – 1998. Díky pozitivním zkušenostem se stalo nedílnou součástí individuálního programu školy. Dodnes je tato metoda uplatňována ve dvou formách:

1. **Projektové dny** – jsou připravovány pro jednotlivé ročníky jako tematicky zaměřená výuka. Žáci se mohou podívat na jedno téma z různých hledisek, učit se hledat a nacházet různé vztahy a souvislosti.
2. **Celoškolní projekty** – pracují ve skupinách žáci různého věku od 1. do 9. ročníku. Ukázka celoškolního projektu s názvem „Napříč školou a světem“ je k vidění v Příloze č. 11. Cíle aktivit jsou:
 - Zlepšení vztahů a komunikace mezi žáky (minimalizace šikanování);
 - Seznámení se žáků odlišných věkových skupin;
 - Poznání učitelů a dobrých kamarádů;
 - Poznání sám sebe a svých schopností.

(ŠVP, 2017, s. 22)

4. Hodnocení

V této podkapitole se zaměřím na oblast hodnocení žáků a jejich vzdělávacích výsledků (školní hodnocení) na konkrétní základní škole.

Kalhous, Obst (2002) se obracejí k definici J. Slavíka: „*Školní hodnocení jsou všechny hodnotící procesy a jejich projevy, které bezprostředně ovlivňují školní výuku nebo o ní vypovídají.*“ Znamená to, že i zdánlivě nenápadné hodnotící procesy, které souvisejí s výukou, o ní mohou do jisté míry vypovídat.

Umožněním nových přístupů ve vzdělávání se začala používat široká škála metod, forem i hodnocení práce. Během školní docházky na ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi se mohou žáci setkat s různými způsoby hodnocení. „*Hodnocení má různé úrovně – od posouzení jednotlivého výkonu až po zhodnocení za delší časové období.*“ (Pecháčková, Václavík, 2014, s. 107)

Než začne učitel hodnotit, musí jasně a srozumitelně seznámit žáka s cíli vzdělávání a stanovenými kritérii hodnocení. „*Žák má právo vědět, v čem a proč bude vzděláván a kdy, jakým způsobem a podle jakých pravidel bude v určité fázi vzdělávacího procesu hodnocen.*“ (Školní vzdělávací program, s. 33)

Následující seznam je výčtem **možností způsobu hodnocení** na ZŠ Dr. J. Malíka:

- slovní hodnocení žáka;
- procenta;
- sebehodnocení žáka;
- vzájemné hodnocení mezi žáky;
- hodnocení skupinové práce;
- klasifikace.

Co je tedy pro dítě nejlepší? Dostačující odpovědí by mohl být úryvek z publikace Čábalové (2011, s. 164): „*Každé hodnocení má vliv na motivaci žáka k učení, zasahuje do sociálních vztahů a prožívání žáků, a proto bychom měli hodnotit s rozvahou, porozuměním a respektovat individualitu každého žáka. Jak hodnotíme žáky, tak oni pak hodnotí sami sebe a ostatní.*“

Na ZŠ Dr. J. Malíka se dodržuje následující zásada při zjišťování znalostí žáků: *„V souladu s partnerským vztahem k dětem žáci nesmí být překvapováni, ale naopak musí vědět, co mají ovládat a z čeho a jak budou zkoušeni. Nedílnou součástí je možnost výběru – např. výběr úkolů, jejich počet, určit si čas, do kterého něco zpracují apod. To pomáhá vycházet vstříc individuálním předpokladům žáků, jejich tempu a způsobu učení.“* (Školní vzdělávací program, 2017)

4.1. Zpětná vazba

Dle ŠVP je základem efektivního hodnocení zpětná vazba jako písemná nebo ústní informace o správnosti postupu, průběhu či výsledku – správně, nesprávně, málo, příliš atd. Nesmí však posuzovat kvality žáka, ani porovnávat s ostatními spolužáky. *„Dítě ve skutečnosti nepotřebuje k učení známky, ale zpětnou vazbu, která mu říká, jestli něco dělá dobře, nebo špatně.“* (Feřtek, 2002)

Při poskytování zpětné vazby musí být výsledky práce žáků v souladu se základní filosofií ŠVP. Jedná se o partnerský vztah k žákům a soustavné vytváření bezpečného prostředí. Důraz je kladen na vhodnou formulaci – přednost má pozitivní vyjádření a teprve následné vyjadřování ke konkrétním nedostatkům ve zvládnutí učiva.

4.2. Práce s chybou

Důležitou součástí hodnocení je práce s chybou. Žák by měl vědět, že má právo udělat chybu, protože **chybovat je přirozené** a chybování je nedílnou součástí procesu učení.

Herejk (2017) ve své práci seznamuje čtenáře se jménem Eduardo Briceño a jeho chápáním významu chyb při učení. Tvrdí, že každý má potenciál si z vytvořených chyb odnést množství poznatků. *„Je třeba rozlišovat mezi chybami, které pro nás mohou být velmi prospěšné, a těmi, ze kterých lze vytěžit jen málo užitečných poznatků. Obecně je však třeba vést žáky k pozitivnímu vztahu k chybám. Jedině tak v nich lze posilovat touhu zkoušet nové věci a riskovat.“* (Herejk, 2017) Stejný názor pramení i z ŠVP ZŠ Dr. J. Malíka – chyba a následná práce s ní je příležitostí ke zlepšení.

4.3. Slovní hodnocení

Nováčková (in Stará, 2006) píše o slovním hodnocením jako o nejznámější formě alternativního hodnocení ve škole. V jednom z článků dodává, že toto hodnocení není převyprávěním známek, nemá mít ani charakter odměny či trestu. Má sloužit dítěti samotnému, má být pro něj informací, jak jeho pokroky či slabiny vidí jeho učitel. (Nováčková, 2007)

První možností využít slovního hodnocení na vysvědčení měli učitelé na ZŠ Dr. J. Malíka v 1. pololetí školního roku 1994 – 1995. Tato forma měla velký ohlas u rodičů. Na konci školního roku obdrželi žáci klasické hodnocení.

Dnes se slovní hodnocení na této škole používá často, v každé hodině učitel slovně hodnotí nejen na prvním stupni. Poskytuje tak žákovi i jeho rodičům zpětnou vazbu, jak zvládá probíranou látku, jaký pokrok dosáhl vzhledem ke svým individuálním možnostem. Toto hodnocení se používá v průběhu roku i na vysvědčení. (Brož, 2019) – Příloha č. 12.

Jaká pozitiva má slovní hodnocení? „*Slovní hodnocení nestresuje žáka, klade důraz na jeho pozitiva a doporučuje možnosti nápravy obtíží a problémů. Napomáhá rozvoji vnitřní motivace žáka tím, že se zaměřuje na učební činnost a proces učení žáka.*“ (Čábalová, 2011, s. 167)

Předpokladem je důkladné poznání žáků učitelem a vyžaduje kvalitu přípravy učitele zejména v oblastech didaktické, pedagogicko – psychologické a odborné. Čábalová (2011) zdůrazňuje, že slovní hodnocení nevytváří možnost porovnávání výkonů různých žáků.

Na dané základní škole tento způsob hodnocení vyjadřují učitelé ústně i písemně, a to buď v průběhu výuky nebo jako závěrečné hodnocení v podobě vysvědčení, písemné zprávě žákovi, rodičům apod.). Slovní hodnocení můžeme doplnit sebehodnocením žáka, příkladem může být vyplněný týdenní plán. Příklad vyplněného plánu nalezneme v Příloze č. 13.

4.4. Sebehodnocení žáků

Sebehodnocení žáků je součástí hodnocení, které ředitel Brož zavedl do vzdělávacího systému původně formou týdenních plánů. Postupně se sebehodnocení žáka stalo nejen nedílnou součástí procesu hodnocení, ale začalo být považováno za jednu z významných kompetencí důležitých pro život. Co vše se snaží učitel naučit žáka, aby byl schopen sebehodnocení? Čábalová (2011) uvádí následující výčet činností:

- objektivně posoudit vlastní postupy, hodnotit vlastní práci a chování;
- učit se práci s chybou;
- vytvářet vhodné sociální klima třídy (tolerance k druhým, zvládnání emocí při hodnocení, výcvik sociálních dovedností);
- využívat příležitost k sebehodnocení, kterou jim poskytuje učitel, spolužáci, rodiče;
- orientovat se na zvládnutí požadavků a zdravou míru sebevědomí a sebeúcty.

Díky pozitivním odezvám ze strany žáků i učitelů se na sebehodnocení klade ještě větší důraz. Pracuje se s ním i během vyučování, například prostřednictvím sebereflexe práce žáka, sebehodnotících aktivit.

4.5. Týdenní plány

Pro **sebehodnocení žáků** a pravidelné **poskytování písemné zpětné vazby** třídním učitelem, případně dalšími vyučujícími, se používají tzv. týdenní plány. Vyučující je používají pro žáky v 1. – 3. ročníku.

Co je obsahem týdenního plánu žáků na ZŠ Dr. J. Malíka?

- Informace pro rodiče a žáky;
- Stručný výčet učiva pro konkrétní týden;
- Prostor pro vyjádření žáka, o úrovni osvojení učiva;
- Vyjádření vyučujícího.

Cílem týdenních plánů je dle ŠVP učit žáky dovednosti v oblastech sebehodnocení a plánování. Od vyučujících pravidelně dostávají zpětnou vazbu.

4.6. Hodnocení chování na 2. stupni

Nový systém hodnocení přístupu ke vzdělávání a chování žáků na ZŠ Dr. J. Malíka zavedl ředitel Brož od školního roku 2011 – 2012 (viz Příloha č. 14). Třídní učitelé druhého stupně ve spolupráci s dalšími vyučujícími zpracovávají pro žáky k vysvědčení ještě samostatný tiskopis. Ten obsahoval písemné sdělení o přístupu žáků ke vzdělávání, o respektování pravidel školního soužití a o chování ke svým spolužákům i dospělým ve škole. (Brož, 2019, s. 18)

Zavedení tohoto hodnocení vysvětluje ředitel Brož následovně: „*Máme za to, že tradiční klasifikace chování stupni velmi dobré/uspokojivé/neuspokojivé kvalitní zpětnou vazbou není. Navíc je příliš zatíženo mnohaletou představou veřejnosti, že „dvojku“ z chování mají jen skuteční „sígři“, „trojku“ budoucí „kriminálníci“, všichni ostatní mají „jedničku“.* (Brož, 2011) Pokud tedy žák neudělá přestupek v pravidlech Školního řádu, může na vysvědčení očekávat hodnocení „velmi dobré“. Je však jeho chování „velmi dobré“ i ve vztahu ke vzdělávání, k dospělým i spolužákům? K tomuto účelu vytvořili pedagogové sadu výroků, které s přístupem ke vzdělávání a chování souvisí. Jsou to:

- Pracuje soustředěně a vytrvale.
- Pracuje zodpovědně.
- Na vyučování je připraven.
- Dokáže pracovat samostatně.
- Dokáže spolupracovat se spolužáky ve skupině.
- Respektuje dohodnutá pravidla školního soužití.
- Přistupuje k dospělým s úctou.
- Přistupuje ke spolužákům s úctou.

Ke každému z těchto tvrzení připojili na konci pololetí hodnocení, vyjadřující míru splnění:

- splňuje;
- spíše splňuje;
- spíše nesplňuje;
- nesplňuje.

(Brož, 2011)

4.7. Absolventské práce

Studium v devátém ročníku žáci zakončují obhajobou své absolventské práce. Každý žák v posledním ročníku je dostatečně předem informován o tvorbě a požadavcích jeho závěrečné práce i s kritérii hodnocení ústně ředitelem Brožem, „vedoucím“ práce a dalšími vyučujícími a písemně formou brožurek a šablon na internetových stránkách školy.

Ředitel Brož (2018) vidí v těchto pracích příležitost k nalezení **propojení jednotlivých poznatků a dovedností s vlastními možnostmi**. Témata si žáci volí sami dle svých zájmů nebo jim s výběrem pomáhají vyučující. Žák by si měl vyzkoušet plánovat a zažít osobní úspěch a uvědomit si, že úspěchu může dosáhnout každý.

Prostřednictvím této závěrečné práce se ověřují dovednosti, schopnosti a znalosti žáků končících základní vzdělání. Cílem je představit osobnost žáka a jeho dovednost zpracovat a prezentovat téma podle zadaných kritérií, nikoli nahodilé shromáždování co největšího počtu informací.

Absolventskou práci si každý žák musí obhájit před komisí, případně veřejností. Průběh obhajoby je patrný na fotografii v Příloze č. 15. Představení práce je prostřednictvím prezentace, kterou žák doplňuje ústním komentářem. Na závěr členové komise kladou otázky, se kterými žák není předem seznámen. Hodnocení absolventské práce je nezbytnou podmínkou ukončení studia.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

V počátcích existence ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi a v průběhu zavádění nových forem a metod práce se objevovaly protichůdné názory na vzdělávání v této škole. Jedna část veřejnosti koncepci školy podporovala, druhá část odmítala a tíhla raději k tradičním metodám a formám vzdělávání. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla empirickou částí navázat na teoretickou, a to ve dvou dílčích částech – první věnuji názoru rodičů na vzdělávání jejich dítěte ve vybrané škole, ve druhé ji analyzuji výchovně – vzdělávací činnosti žáků. K docílení použiji nestandardizovaný dotazník a zúčastněné dlouhodobé pozorování.

Cíl empirické části diplomové práce je založen na tom, že prostřednictvím zkušeností rodičů získám jejich názor na vzdělávací koncepci školy. Vzdělávání poté analyzuji prostřednictvím dlouhodobého pozorování. Na základě tohoto cíle byly vytvořeny **výzkumné otázky**:

- *Jaký pohled mají rodiče žáků na vzdělávací koncepci ZŠ Dr. J. Malíka?*
- *Jak je vzdělávací koncepce uplatňována v praxi?*

Věřím, že empirická část více prohloubí část teoretickou (obecněji zaměřenou), a to názory rodičů žáků školy, vlastními zkušenostmi, účastí ve výuce i na akcích školy a fotodokumentací vlastní nebo školní.

5. Dotazníkové šetření

5.1. Stanovení výzkumného problému

Koncepce vzdělávání na ZŠ Dr. J. Malíka se v mnohém odlišuje od koncepcí jiných základních škol. Pokud se rodiče budoucích žáků mají rozhodnout, na jakou školu své dítě přihlásí, je na místě si o konkrétní školské instituci zjistit co nejvíce informací. Hlavní starostí rodičů totiž v mnoha případech je přemýšlení nad budoucností dítěte.

S ideou, že škola jako instituce má sloužit dětem a rodičům těchto dětí, přišel ředitel Z. Brož ze ZŠ Dr. J. Malíka. V publikaci Učím s radostí se zmínil o přijetí školy

veřejností následovně: „Po čase rodiče poznali, že škola je založena na jiném programu než ostatní školy, na jiné atmosféře i vztahu k dětem.“

Cílem dotazníkového šetření je zjistit současný pohled rodičů na koncepci vzdělávání v ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi. Šetření jsem následně komparovala s následujícími dokumenty:

- Zpráva z výzkumného šetření v rámci projektu GA ČR č. 16-10057S „Stabilita a proměny učitelských sborů ZŠ“ provedeného v období 1. – 2. 11. 2017;
- Šetření sociálního klimatu učitelských sborů ZŠ 2018 z Fakulty přírodovědně – humanitní a pedagogické TU v Liberci / GA ČR 16-10057S;
- Inspekční zpráva Čj. ČŠIE-886/17-E za období 11. – 13. 10 a 16. 10. 2017.

5.2. Metody sběru dat

Dotazníkové šetření bylo prováděno kvantitativní metodou, sběr dat probíhal pomocí nestandardizovaného dotazníku. Vycházela jsem z poznatků uvedených v teoretické části.

Dotazník (Příloha č. 16) byl vytvořen v elektronické podobě přes webové rozhraní Google Forms. Dotazník byl zcela anonymní a skládal se celkem z 15 otázek. První tři otázky byly identifikační, následovalo 12 uzavřených otázek, z nichž deset mělo podobu otázek s výběrem jedné odpovědi ze tří až pěti nabídnutých. Zbylé dvě otázky byly tzv. multichoice, tedy možnost vybrat několik (minimálně jednu, maximálně všechny) z nabídnutých odpovědí. Všechny otázky byly povinné, což znamená, že respondent musel zodpovědět všech 15 otázek, aby mohl dotazník odeslat. Hodnocení dotazníků bylo subjektivní. Neexistuje správná ani špatná odpověď a záleželo pouze na rodičích, jaký názor zastávají.

K vyhodnocení dat byly použity statistické metody programu Microsoft Office Excel 2007. Tento program využíval i následné grafické zpracování dat, tedy pro tvorbu tabulek a grafů.

5.2.1. Soubor respondentů

Výběrový soubor se skládal z reprezentativního vzorku rodičů žáků ZŠ Dr. J. Malíka. Dotazník byl distribuován rodičům žáků prvního stupně prostřednictvím elektronické pošty třídních učitelů dané školy.

5.3. Analýza a interpretace

V této podkapitole jsou závěrečné výsledky dotazníkového šetření rodičů žáků docházejících na 1. stupeň ZŠ Dr. J. Malíka. Jednotlivé záznamy doprovází výsledná tabulka či obrázek grafu s popisem.

Tabulka č. 1: Rodič dítěte

rodič	počet	procenta
matka	68	85 %
otec	12	15 %

Tabulka č. 1 znázorňuje početní i procentuální zastoupení respondentů – rodičů. Z celkového počtu 80 respondentů (100 %) byla naprostá většina, konkrétně 68 (85 %), matek. Zbývajících 12 (15 %) respondentů zastupovali otcové.

Tabulka č. 2: Zastoupení dětí respondentů dle ročníků

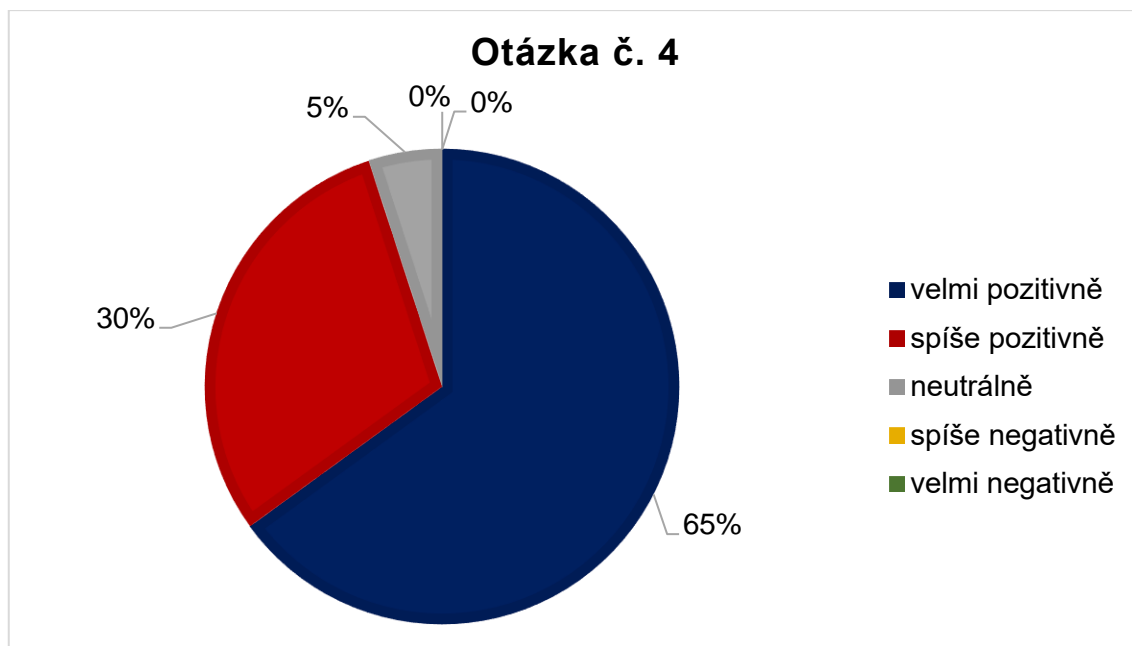
ročník	počet	procenta
1.	18	22,5 %
2.	12	15 %
3.	25	31,3 %
4.	10	12,5 %
5.	15	18,8 %

V tabulce č. 2 je znázorněno číselné i procentuální zastoupení dětí respondentů v jednotlivých ročnících. Skupinu všech respondentů (N=80) tvoří zástupci dětí všech ročníků prvního stupně. Nejvíce dětí respondentů navštěvuje 3. ročník vybrané školy, konkrétně 25 (31,3 %). V ostatních ročnících se pohyboval počet dětí respondentů v rozmezí 10 – 18 (12,5 – 22,5 %).

Tabulka č. 3: Dítě respondenta

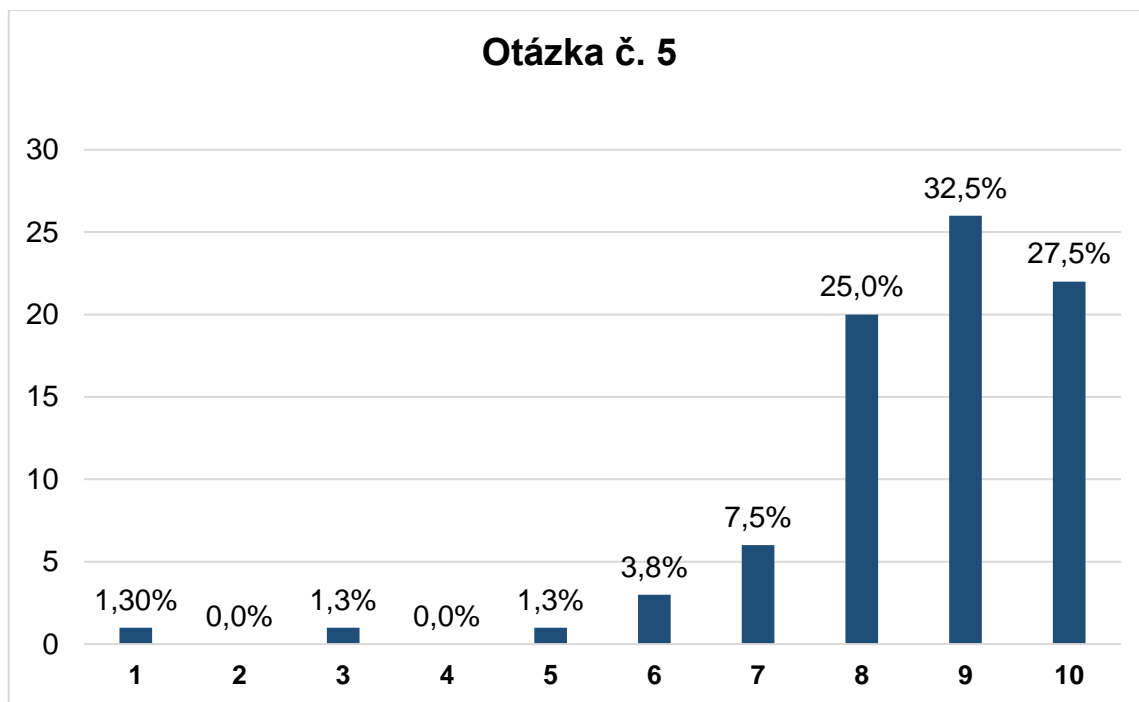
dítě	počet	procenta
žák	42	52,5 %
žákyně	38	47,5 %

V tabulce č. 3 je patrný počet i poměr dětí respondentů v závislosti na pohlaví. Celkem 42 (52,5 %) dětí respondentů tvoří žáci a 38 (47,5 %) žákyně školy.

Obrázek č. 4: Celkové klima školy

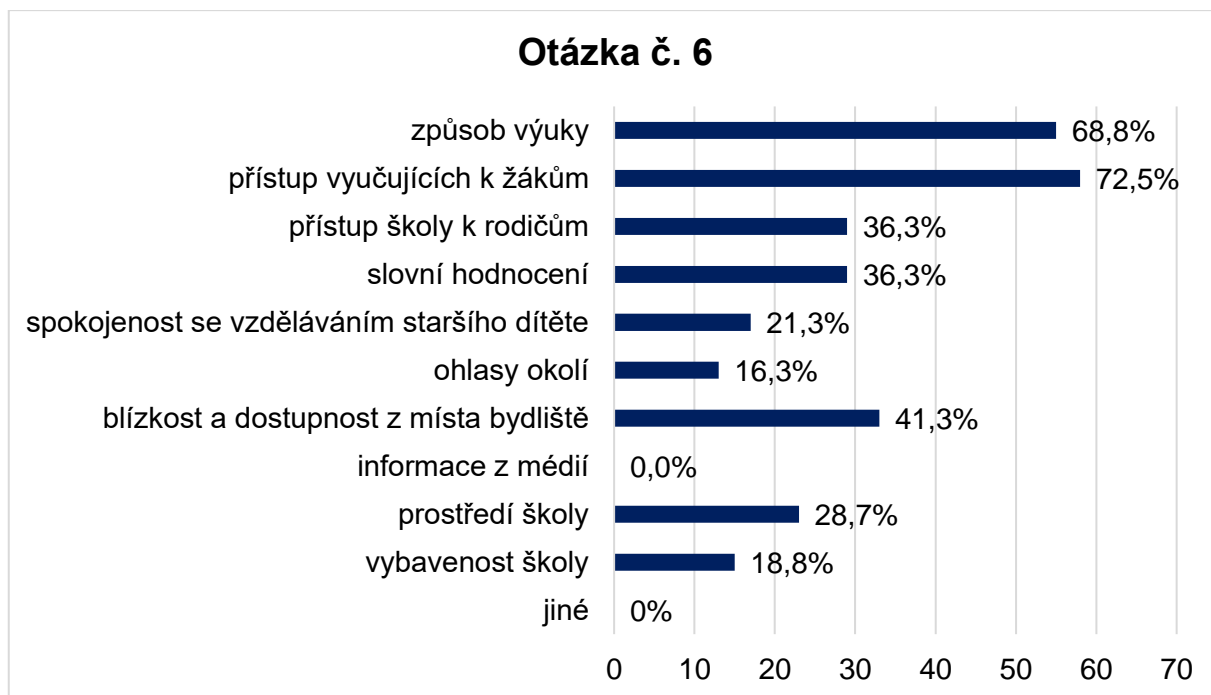
Na obrázku č. 4 je vyobrazen poměr odpovědí respondentů na otázku č. 3: „Jak na vás působí celkové klima školy?“. Odpovědi se pohybovaly v rozmezí neutrálně až velmi pozitivně. Možnost „velmi pozitivně“ vybralo 52 respondentů (65 %), možnost „spíše pozitivně“ zvolilo 24 respondentů (30 %), odpověď „neutrálně“ vybrali 4 respondenti (5 %), možnosti „spíše negativně“ a „velmi negativně“ neodpověděl žádný respondent. Z výsledků lze usuzovat, že na rodiče působí klima školy pozitivně a nevyskytuje se žádný výrazný faktor, který by klima negativně ovlivňoval.

Obrázek č. 5: Spokojenost s vyučováním dítěte (N=80)

Obrázek č. 5 znázorňuje výsledky odpovědí všech respondentů. Škála čísel 0 – 10 představuje míru spokojenosti (0 – nejméně spokojený, 10 – nejvíce spokojený), respondenti měli možnost zvolení pouze jedné odpovědi.

Podle konečných výsledků nejvíce respondentů zvolilo škálu vyšších hodnot – tedy vysokou spokojenost s výukou jejich dětí. Konkrétně hodnotu 8 zvolilo 20 respondentů (25 %), nejvíce z nich vybralo hodnotu 9, celkem 26 respondentů (32,5 %) a maximální spokojenost vyjádřilo 22 respondentů (27,5 %). Našli se zde i rodiče, kteří mají k vyučování výhrady. Hodnotu 7 volilo 6 respondentů (7,5 %), 3 respondenti se přiklonili k hodnotě 6 (3,8 %), průměrná hodnota 5 byla odpovědí pro 1 respondenta (1,3 %), stejně tak byla pro jediného respondenta volba hodnoty 3 (1,3 %) i 1 (1,3 %) – nejméně spokojených rodičů.

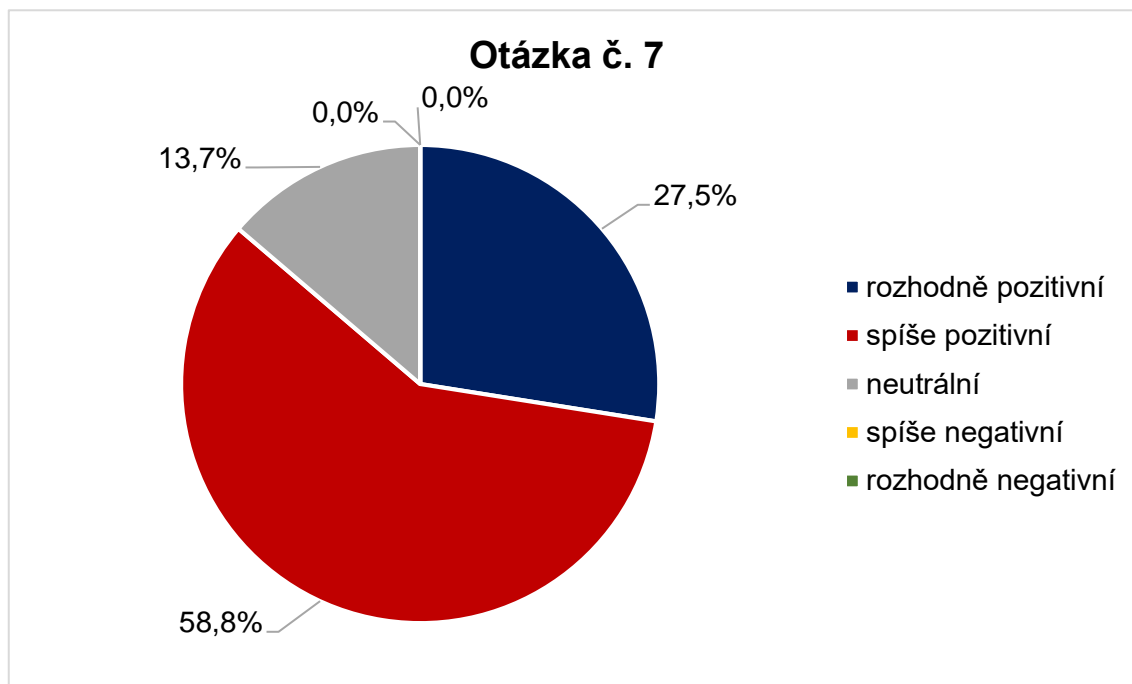
Obrázek č. 6: Faktory výběru školy

Obrázek č. 6 udává četnost odpovědí na otázku: „Proč jste si pro své dítě vybral/a právě tuto školu, jaké faktory k vašemu výběru přispěly?“. Tato otázka nabízela zvolení více odpovědí. Pro odpověď „Jiné“ byla možnost napsat další faktor, který respondentovi pomohl při výběru školy.

Významnými faktory, které přispěly k rozhodnutí rodičů pro přihlášení svého dítěte do ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi, byly především: přístup vyučujících k žákům – rozhodující pro 58 respondentů (72,5 %) a způsob výuky – zajímavý pro 55 respondentů (68,8 %). Na třetím místě v žebříčku důležitosti byla blízkost a dostupnost z místa bydliště, tu zvolilo 33 respondentů (41,3 %). Podstatnou úlohu sehrál i přístup školy k rodičům, tuto možnost zvolilo celkem 29 rodičů (36,3 %). Stejný počet zvolil i možnost získávat zpětnou vazbu prostřednictvím slovního hodnocení (29 rodičů; 36,3 %).

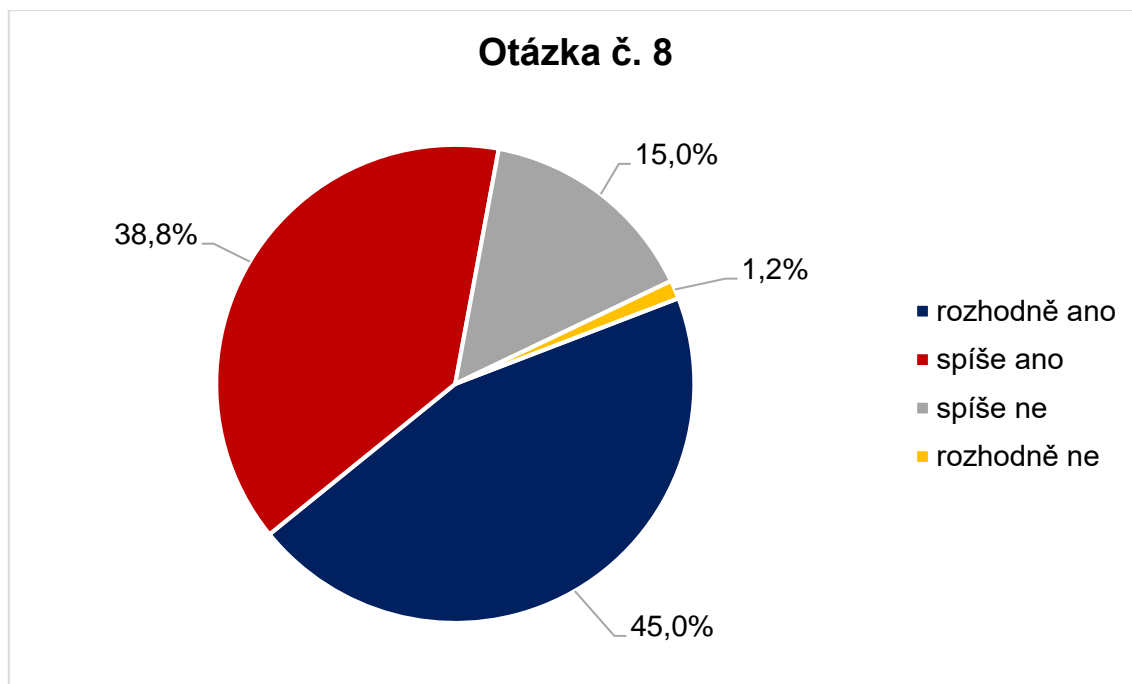
Mezi respondenty se také našli rodiče, jejichž starší dítě docházelo nebo stále dochází na vybranou školu a výrazně je ovlivnilo v jejich rozhodnutí přihlásit mladší dítě do stejné školy. Tuto možnost zvolilo celkem 17 rodičů (21,3 %). Prostředí školy vybralo 23 rodičů (28,7 %), ohlasům z okolí důvěřovalo celkem 13 rodičů (16,3 %) a pro 15 rodičů byla

důležitá vybavenost školy. Možnost „informace z médií“ nebyla pro rodiče podstatným faktorem při výběru školy, stejně tak ani žádný další faktor pod možností „Jiné“ (0; 0 %).

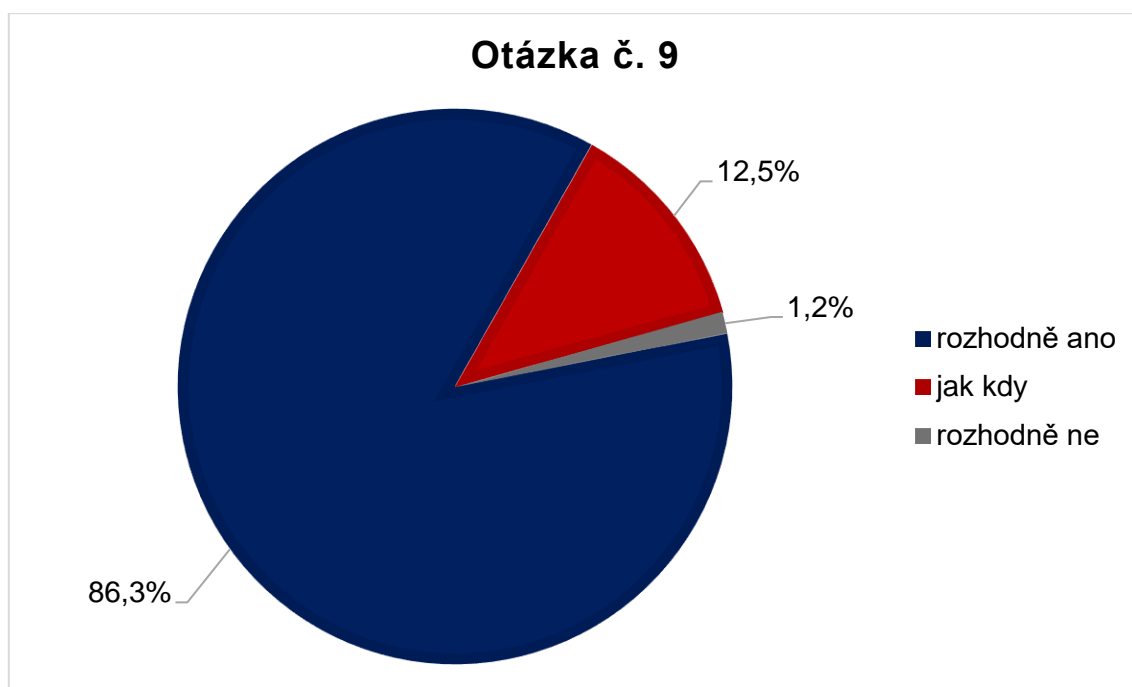
Obrázek č. 7: Pocit žáka při vstupu do školy

Dle Obrázku č. 7 je patrné, že rodiče na dětech nevnímají žádné negativní emoce při odchodu do školy. Výsledky jsou následující: možnost „rozhodně pozitivní“ zvolilo 22 respondentů (27,5 %), „spíše pozitivní“ vybralo 47 respondentů (58,8 %) a „neutrální“ 11 respondentů (14 %). Možnosti „spíše negativní“ ani „rozhodně negativní“ ne zvolil žádný respondent.

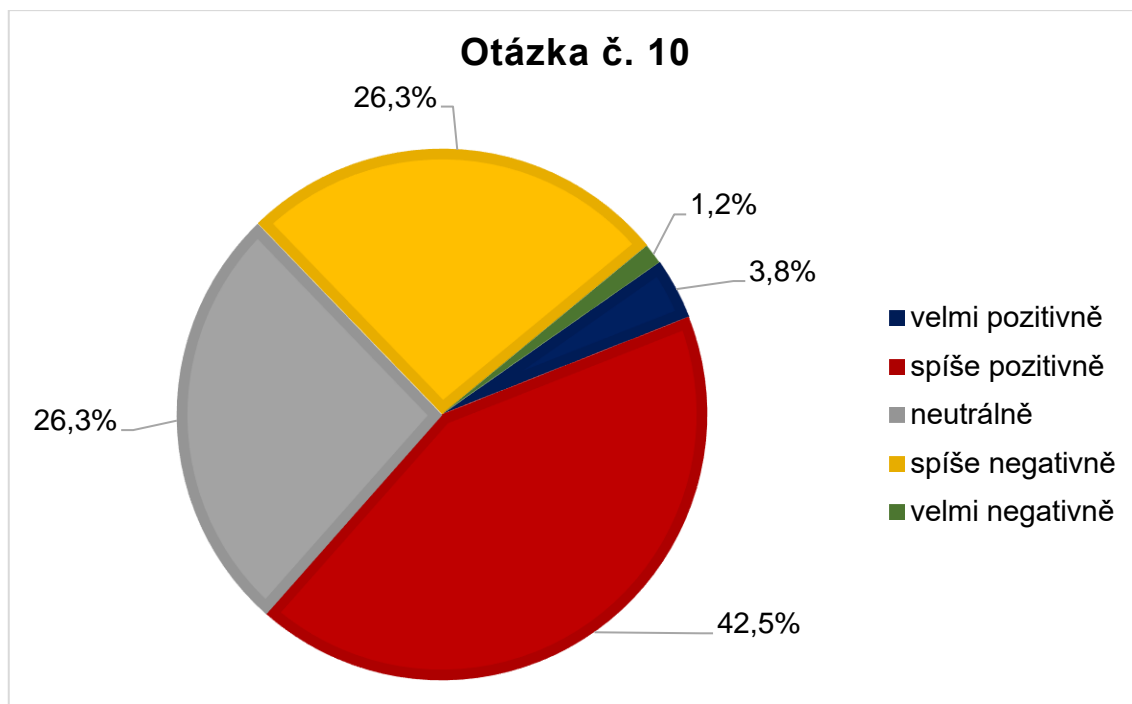
Obrázek č. 8: Slovní hodnocení

Slovní hodnocení je na ZŠ Dr. J. Malíka nejdůležitější formou hodnocení na prvním stupni. Z Obrázku č. 8 vyplývá, že většina rodičů je se slovním hodnocením spokojena, konkrétně 36 respondentů (45 %) odpovědělo „rozhodně ano“ a 31 respondentů (38,8 %) „spíše ano“. Našli se však rodiče, kterým slovní hodnocení nevyhovuje a raději by podpořili jinou formu hodnocení. Možnost „spíše ne“ zvolilo 12 respondentů (15 %) a 1 respondent (1,2 %) odpověděl „rozhodně ne“.

Obrázek č. 9: Konzultace s vyučujícím, kde je přítomen žák i rodič

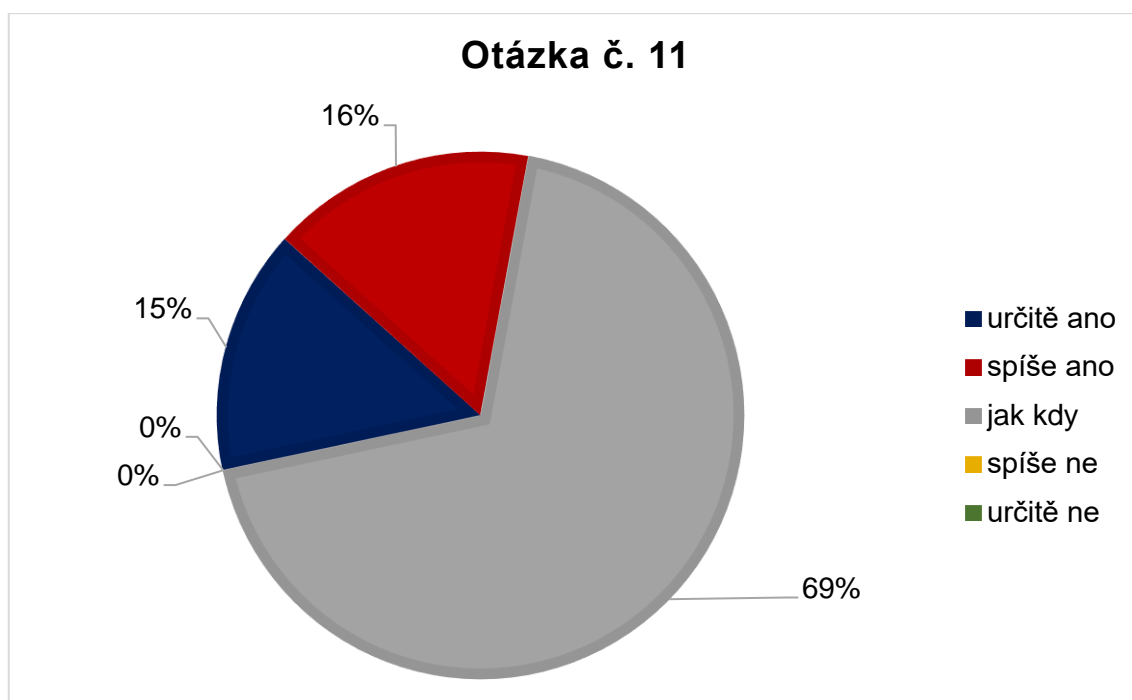
Výsledky Obrázku č. 9 ukazují, že valná většina rodičů preferuje konzultace, při kterých je přítomno i jejich dítě. Celkem jde o 69 respondentů (86,3 %). Podle situace se 10 respondentů (12,5 %) přiklonilo k odpovědi „jak kdy“ a 1 respondent (1,2 %) s přítomností svého dítěte při konzultacích nesouhlasí a zvolil odpověď „rozhodně ne“.

Obrázek č. 10: Pohled veřejnosti podle rodičů

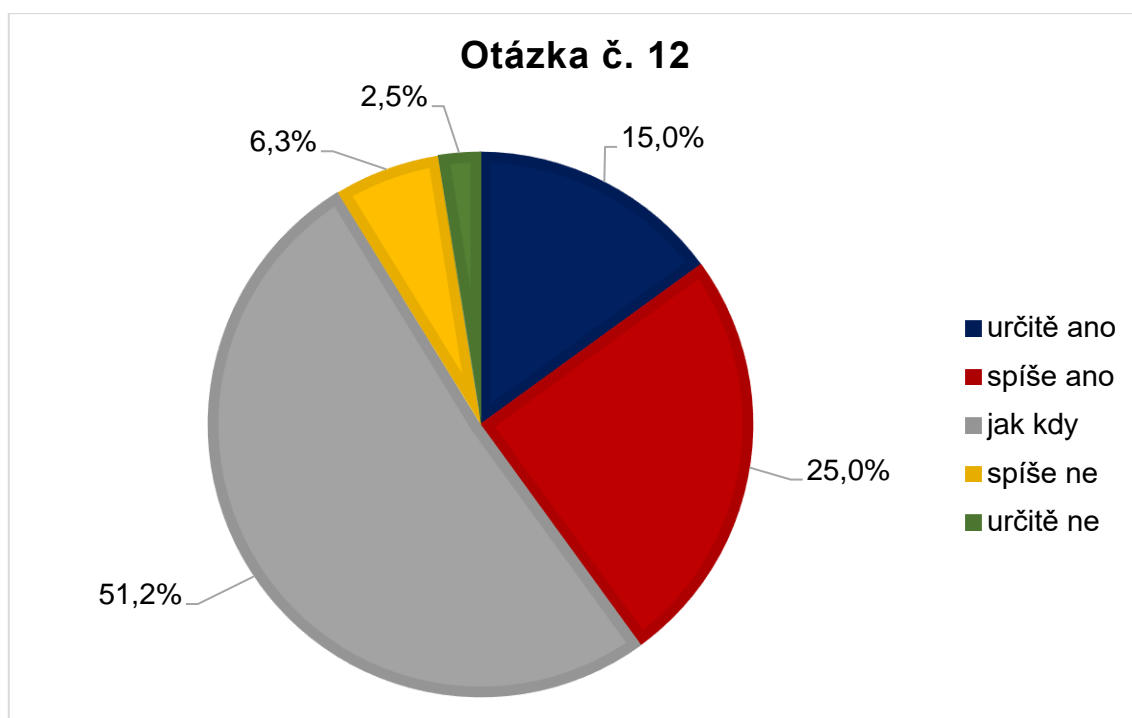
Na vzdělávací koncepci ZŠ Dr. J. Malíka nahlíží veřejnost odlišně. Někteří její inovativní způsoby výuky podporují a uznávají, někteří naopak stále tíhnou k tradičnímu pojetí vzdělávání. Správný rodič, který se rozhoduje, do které školy bude jeho dítě docházet, si o dané škole zjisti dostatečné informace. Je mnoho faktorů, které ho ve značné míře ovlivní. Jedním z nich je i názor okolí.

Z Obrázku č. 10 je patrné, že různí lidé mají různé názory. Výsledky dotazníkové otázky jsou následující: pozitivní názor okolí vnímá celkem 37 respondentů (46,3 %), z toho 3 respondenti (3,8 %) mají plnou podporu okolí a vybrali možnost „velmi pozitivně“ a výrazná část respondentů – 34 (42,5 %) slýchá většinou kladné ohlasy, proto odpověděli „spíše pozitivně“. Pro některé rodiče je názor okolí vedlejší v řebříčku výběru školy a dávají přednost jiné informovanosti, 21 respondentů (26,3 %) se přihlásilo k „neutrální“ odpovědi, stejný počet k odpovědi „spíše negativně“ a jediný respondent (1,2 %) odolal negativnímu vlivu okolí na názor školy.

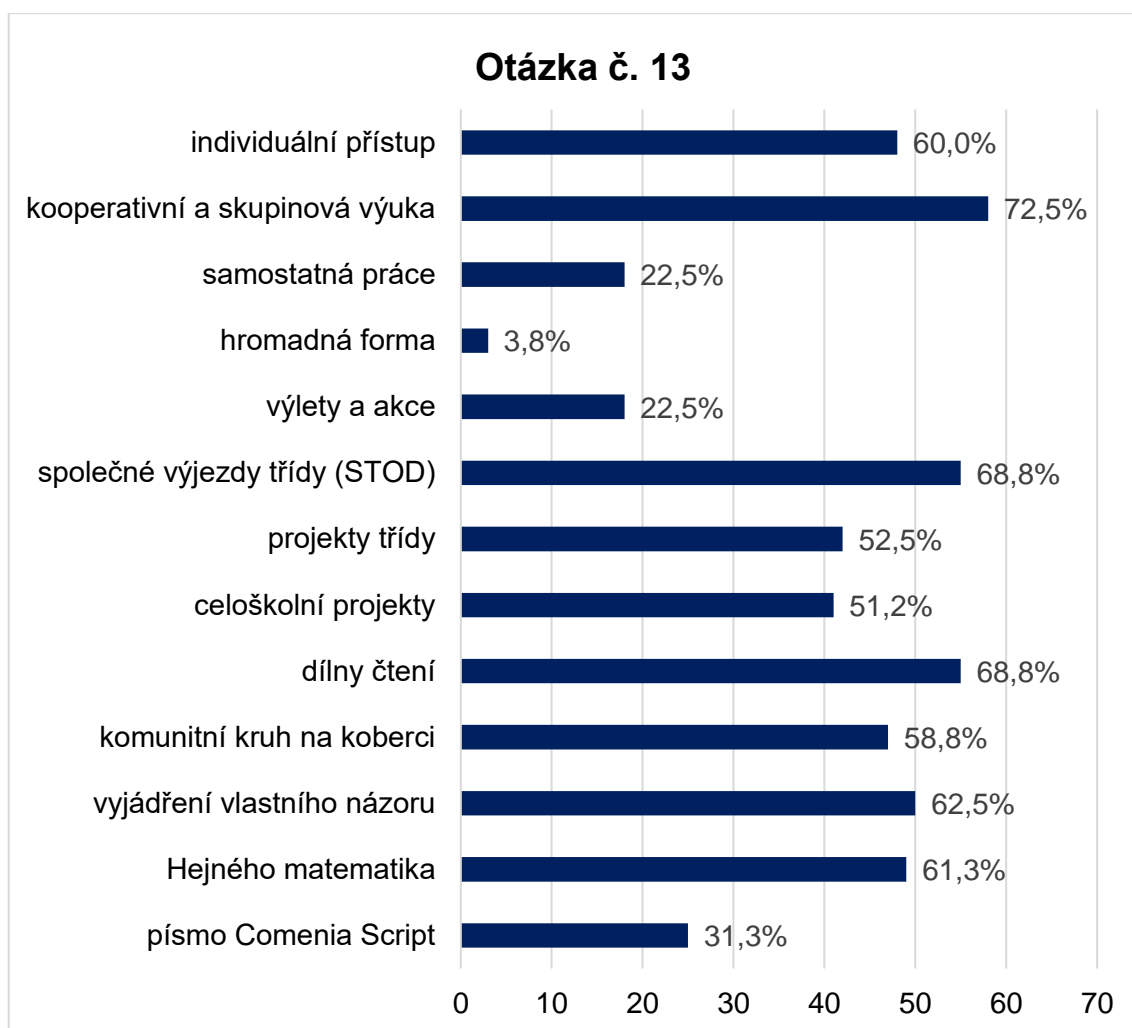
Obrázek č. 11: Vztah žáka a učitele

Obrázek č. 11 zobrazuje odpovědi na otázku: „Myslíte si, že se v případě problémů či nesrovnalostí může žák obrátit na učitele, který mu bude v rámci možností nápomocen?“. Výrazná většina rodičů, konkrétně 55 (69 %), si myslí „jak kdy“. Ostatní rodiče věří, že v případě jakéhokoliv problému se jejich dítě může obrátit pro pomoc k učiteli. Dle výsledků 13 respondentů (16 %) odpovědělo „spíše ano“ a 12 respondentů (15 %) „určitě ano“.

Obrázek č. 12: Povinné domácí úkoly

Názor na povinné domácí úkoly je rozdílný. Většina rodičů si stojí za názorem, že by žákům povinné domácí úkoly prospěly. Možnost „určitě ano“ zvolilo 12 respondentů (15 %), „spíše ano“ 20 respondentů (25 %) a „jak kdy“ 41 respondentů (51 %). Celkem 7 rodičů má pocit, že by žáci dostávat povinné domácí úkoly neměli. Konkrétně 5 respondentů (6,3 %) odpovědělo možnostmi „spíše ne“ a 2 respondenti „určitě ne“.

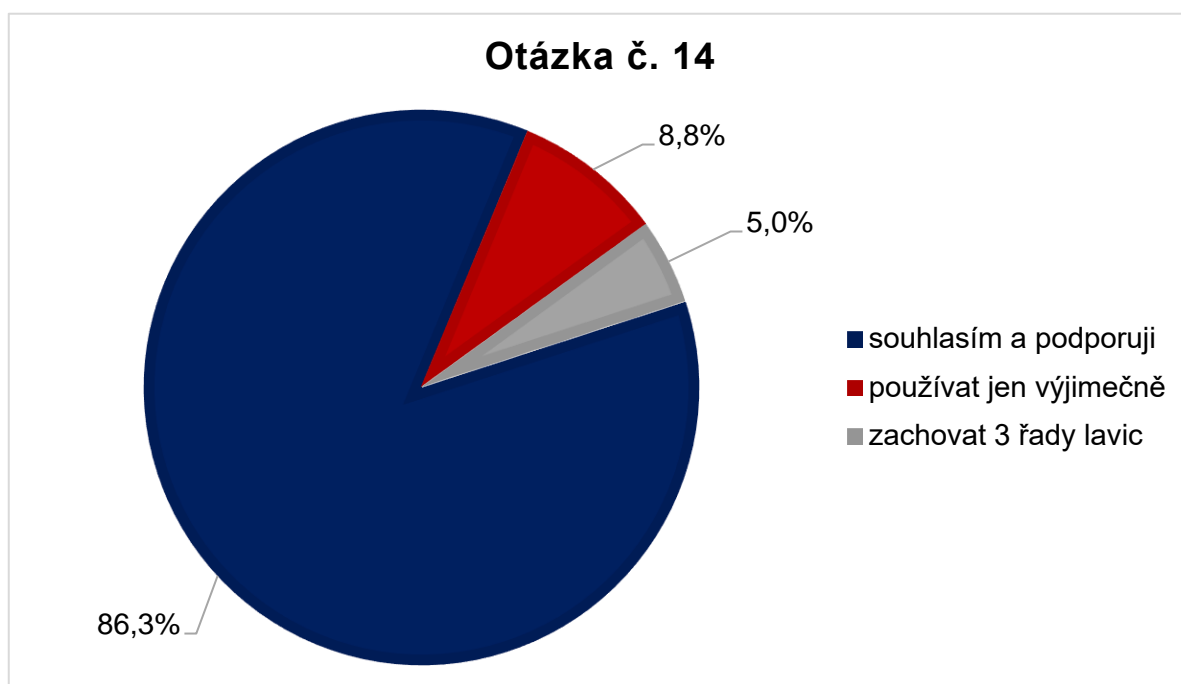

Obrázek č. 13: Vzdělávací strategie

Obrázek č. 13 vyjadřuje konečné výsledky respondentů, kteří měli opět možnost volit více odpovědí. Otázka zněla: „Jaké vzdělávací strategie na Základní škole Dr. J. Malíka vás zaujaly a prosazoval/a byste je při vzdělávání dětí?“

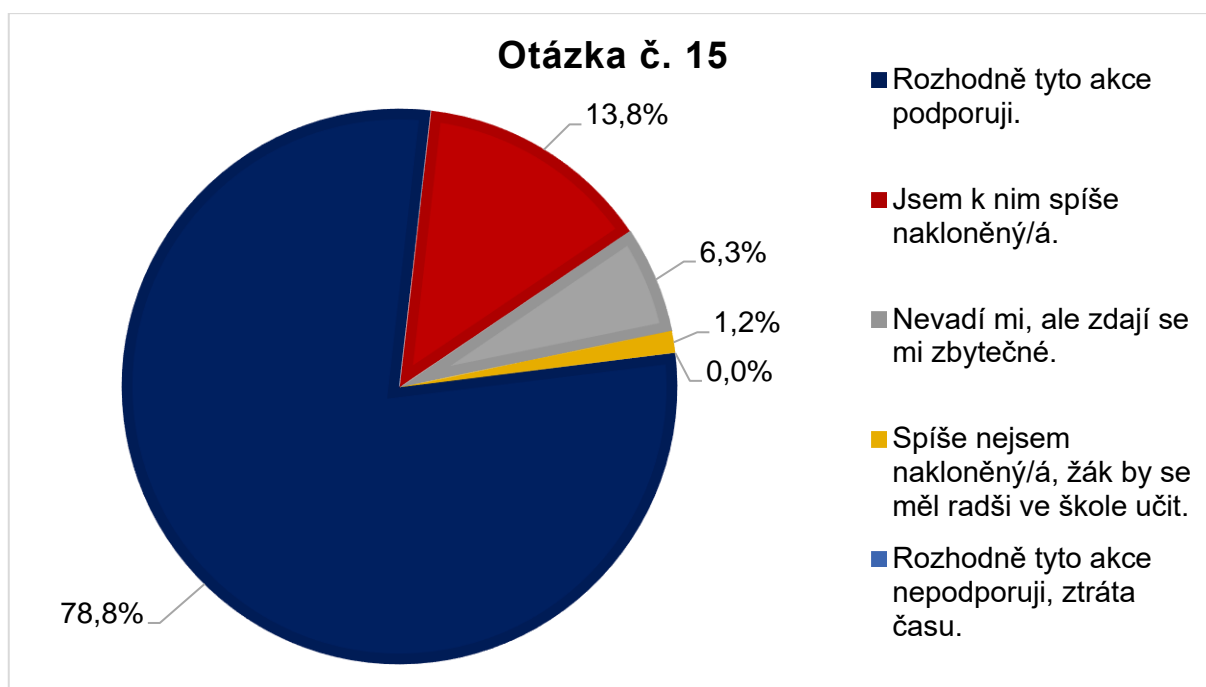
Rodiči velmi uznávaná je kooperativní a skupinová výuka, vybralo ji 58 respondentů (72,5 %). Dalšími nejčastějšími odpovědi byly „společné výjezdy třídy (STOD)“ a „dílny čtení“, v obou dvou případech možnosti podpořilo 55 respondentů (68,8 %). Více než polovina respondentů také volila možnosti: „vyjádření vlastního názoru“ – 50 respondentů (62,5 %), „Hejného matematika“ – 49 respondentů (61,3 %), „individuální přístup“ – 48 respondentů (60 %), „komunitní kruh na koberci“ – 47 respondentů (58,8 %), „projekty třídy“ – 42 respondentů (52,5 %), „celoškolní projekty“ – 41 respondentů (51,2 %).

Pro některé rodiče jsou důležité i jiné metody a formy práce. Psaní Comenia Scriptem vybralo 25 respondentů (31,3 %). Možnost „samostatná práce“ zvolilo 18 respondentů (22,5 %), stejného výsledku dosáhly i „výlety a akce“. Méně důležitá je pro rodiče hromadná forma výuky, kterou vybrali 3 respondenti (3,8 %).

Obrázek č. 14: Uspořádání lavic

Na ZŠ Dr. J. Malíka žáci sedí ve skupinách. Na netradiční uspořádání třídy, ve které jsou nejčastěji dvě lavice dané k sobě, odpovídali rodiče následovně: 69 respondentů (86,3 %) odpovědělo „souhlasím a podporuji“, 7 respondentů (8,8 %) podporuje možnost „používat jen výjimečně“ a 4 respondenti (5 %) s tímto uspořádáním nesouhlasí, je pro tradiční zasedací pořádek, proto zvolilo „zachovat 3 řady lavic“. Z výsledků plyne, že většina rodičů jsou spokojeni s uspořádáním třídy do skupin, někteří z nich by toto uspořádání volili jen za určitých okolností nebo podpořili tradiční zachování 3 řad lavic.

Obrázek č. 15: Výjezdy STOD

Výjezdy STOD (Spolu to dokážeme) jsou výjimečností ZŠ Dr. J. Malíka. Z výsledků otázky č. 15 je patrné, že většina rodičů tuto formu výuky podporuje. Celkem 63 respondentů (78,8 %) odpovědělo „Rozhodně tyto akce podporuji.“ a 11 respondentů (13,8 %) se přiklonilo k názoru „Jsem k nim spíše nakloněný/á.“ Dalším 5 respondentům (6,3 %) výjezdy STOD nevadí, dítě se programu STOD zúčastní, ale rodičům se zdají zbytečné. Pouze 1 respondent (1,2 %) stojí za názorem, že by se dítě mělo raději učit ve škole než jezdit na pobyty v přírodě. Žádný rodič není výhradně proti těmto výjezdům.

5.4. Shrnutí dotazníkového šetření

Z vyhodnocení dotazníkového šetření vyplývá, že na 95 % rodičů působí celkové klima školy pozitivně (prostředí, kvalita výuky, pedagogové, ...). Nově vybudovaná škola s inovativními přístupy ke vzdělávání a výchově, vzájemné vztahy a mnoho dalších faktorů přispívají ke spokojenosti rodičů žáků této školy.

Ze škály hodnocení procesu vyučování dítěte pramení též vysoká spokojenost. Celkem 85 % respondentů zvolilo čísla v rozmezí 8 – 10, což odpovídá nejvyšším hodnotám. Uplatňované vzdělávací strategie vyučujících jsou ze strany většiny rodičů podporovány.

Z faktorů výběru školy, kdy rodiče mohli vybírat více možností, se nejvíce zamlouval partnerský a individuální přístup k žákům, který má v žebříčku hodnot vysoký kredit. Kromě přístupu je další rozhodujícím činitelem netradiční způsob výuky. Tyto dvě složky podpořila více než většina všech respondentů. Na třetím důležitém místě se stala blízkost a dostupnost z místa bydliště, což rodiče i jejich děti považují za výhodné. Výrazných hodnot také dosáhl partnerský přístup školy k rodičům, uplatňované slovní hodnocení či prostředí školy. Najde se mezi respondenty početná skupina rodičů, kteří nelitovali svého rozhodnutí přihlásit starší dítě na stejnou školu a jsou s jeho vzděláváním spokojeni. Naopak rodiče k výběru školy nepotřebovali informace z médií – internetových portálů, novinových článků či televizních záznamů.

Všichni respondenti se shodují v názoru, že jejich děti neprokazují žádné viditelné známky strachu, nechuti a dalších negativních emocí. Většina rodičů má pocit, že jejich dítě jde do školy s chutí něco nového poznávat, s dobrou náladou a pozitivním myšlením.

Se slovním hodnocením přicházejí i odlišné názory respondentů. I přes to, že většině rodičů se slovní hodnocení zamlouvá a je pro ně nejdůležitější zpětnou vazbou, najdou se mezi respondenty rodiče, kteří tíhnou k tradiční formě hodnocení.

Způsob konání konzultačních dnů, kde je kromě vyučujícího a rodiče (rodičů) přítomno dítě, je pro více než 85 % rodičů vyhovující. U menšiny rodičů záleží na situaci a okolnostech, zda má být dítě přítomno či nikoli. Pouze jediný respondent je proti konzultacím v tomto složení.

Každý rodič vnímá pohled okolí na vzdělávání v této škole různě. Nejpočetnějšího zastoupení jsou rodiče, jejichž okolí se zmiňuje o škole často pozitivně. Jen nepatrná skupina respondentů má kolem sebe jedince se samými pozitivními ohlasy. Více než čtvrtina respondentů má na tuto otázku nevyhraněný názor. Stejný počet se však ve svém okolí potýká s častými negativními vlivy. Jeden respondent překonal silné negace okolí při výběru této školy.

Pokud žáka trápí nějaký problém, téměř třetina rodičů věří, že vyučující je ochoten si na žáka čas udělat a snaží se mu v rámci možností pomoci. Ostatní rodiče si stojí za názorem, že záleží na charakteru daného problému a žák se v určité situaci může a nemusí na učitele obrátit. Dalším tématem rozdílného názoru každého z respondentů jsou povinné domácí úkoly. Více než polovina rodičů zastává názor, že je vhodné udělovat úkoly dle potřeb dítěte, tedy „jak kdy“. Výrazná skupina rodičů povinné domácí úkoly podporuje a stojí si za názorem, že by je žáci měli dostávat pravidelně. Pouze 7 respondentů zastává názor opačný.

Vzdělávací strategie jsou jednou z podstatných složek vyučovacího procesu. Opět měli respondenti možnost výběru více položek týkajících se prosazování vzdělávacích strategií na vybrané škole. Nejpodporovanější ze strany rodičů je kooperativní a skupinová výuka. Vysoká četnost hlasů je patrná také u společných výjezdů třídy (STOD), dílen čtení, projektů třídy i školy a matematiky podle metody profesora Hejného. Pro rodiče je podstatný individuální přístup, vyjádření vlastního názoru i působení žáků v komunitním kruhu. Naopak nejméně hlasů získala samostatná práce a hromadná forma výuky, tedy tradiční formy vzdělávání.

Výuka probíhá ve skupinovém uspořádání třídy, v tzv. hnízdech. Toto atypické rozložení třídy se líbí více než 85 % rodičům, ti souhlasí s tímto systémem a podporují ho. Používat toto rozložení v menší míře bylo rozhodnutím pouze pro 7 rodičů. Odmítavý názor na skupinové uspořádání měli pouze 4 respondenti.

Na podporu osobnostní a sociální výchovy se každým rokem konají výjezdy třídy (STOD). Smysl v nich vidí více než 90 % rodičů a tuto formu výuky rádi podpoří. Ostatní z menšiny rodičů by byli raději, kdyby čas strávený na výjezdu jejich děti strávily jiným způsobem.

5.5. Diskuze

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo zjistit pohled rodičů na vzdělávání jejich dětí na ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi, stanovit jejich priority, určit co podporují, čemu dávají přednost a jaký mají vztah ke škole v rámci vzdělávání. Pro splnění cíle šetření a vyhodnocení výzkumných otázek jsem vytvořila elektronický nestandardizovaný dotazník pro rodiče žáků prvního stupně ZŠ Dr. J. Malíka.

Z mého dotazníkového šetření lze vyvodit závěr, že rodiče podporují vzdělávání svých dětí na vybrané škole a jsou s celkovým klimatem školy nadmíru spokojeni. Dle výsledků podobného výzkumného šetření (liberecké výzkumné šetření – dále jen LVŠ) provedeného na této škole v roce 2017 je nadměrná spokojenost rodičů neměnicí se záležitostí a žádné výrazné odlišnosti z vlastního šetření nebyly zaznamenány. Výsledky LVŠ se tedy dostatečně shodují s výsledky vlastního dotazníkového šetření a dotvrzují, že vize ředitele Brože je školou úspěšně naplňována (partnerský vztah k dětem, vytváření bezpečného neohrožujícího školního klimatu, efektivní výukové postupy a akcent na vyšší úroveň myšlení žáků).

Stejně vysokých hodnot spokojenosti rodičů konstatují výsledky týkající se vyučovacího procesu, což může souviset s mnoha faktory. Například v případové studii o vztazích školy a rodiny Pohnětalová (2015) vyjadřuje postoje rodičů v rámci inovativní školy následovně: *Postoje rodičů – „Pokud důvěřují učitelce svého dítěte a jejich dítě je ve škole spokojené, jsou spokojeni i rodiče a nepovažují za nutné zasahovat do záležitostí školy.“* Z toho vyplývá, že spokojenost rodičů pramení z důvěry v učitele. Pohnětalová (2015) se domnívá, že se na ZŠ Dr. J. Malíka podařilo vytvořit pedagogický personál, který přijal ředitelovu výše zmíněnou vizi „za svou“, a odráží se to tak i na postojích k rodičům žáků – vstřícný a respektující přístup k rodičům je nezbytnou podmínkou vzájemné komunikace.

Na výsledky LVŠ, že je o školu ze strany rodičů nadměrný dlouhodobý zájem, naváží výsledky vlastního šetření o nejdůležitějších faktorech ovlivňující výběr školy pro své dítě. První místo žebříčku hodnot zaujímá u rodičů přístup vyučujících k žákům. Podle inspekční zprávy z října 2017 je důraz kladen na prožitek vlastního úspěchu dítěte a snahu

vést žáky k pozitivnímu vztahu ke vzdělávání. Samotný přístup pedagogů k výuce a žákům je autentický, při vyhodnocování pedagogického procesu vychází také z názoru žáků. Vysoké hodnocení připadlo preferujícím způsobům výuky na konkrétní škole. Jedním z důvodů může být silná stránka školy, zmíněná v inspekční zprávě (2017): *„vysoká efektivita vzdělávacího procesu, využití inovativních postupů, aktivizujících metod a forem práce, cílený rozvoj funkčních gramotností žáků, vstřícný, trpělivý a tolerantní přístup pedagogů k žákům...“*

Podstatným faktorem pro výběr školy byla také blízkost a dostupnost z místa bydliště, i když ne vždy tomu tak bylo. Brož (2003) v rozhovoru s K. Rýdlem tvrdí, že se do školy hlásí také žáci z celého města i blízkého okolí, a to nejen do 1. třídy. O přístupu školy k rodičům jsem se zmiňovala výše. Početná skupina rodičů podpořila výběr možností slovního hodnocení. Tato skutečnost je překvapující, je mnoho rodičů, kteří tíhnou k tradičnímu způsobu hodnocení. Na školu se obracejí také na základě zkušeností se vzděláváním staršího dítěte, z toho vyplývá, že škola s realizovaným ŠVP ZV je kvalitní instituce se smysluplným dokumentem, jehož prostřednictvím trvale zvyšuje úroveň poskytovaného vzdělávání (Inspekční zpráva, 2017). LVŠ hodnotí vybavenost školy také velmi kvalitně až nadstandardně s odbornými učebnami, dílnami, školní kuchyňkou a celkově s velmi dobrým zázemím, což je pro některé rodiče také podstatným faktorem. Méně ovlivňujícími činiteli jsou ohlasy okolí. Podle mého názoru jsou rodiče informováni z jiných více spolehlivých zdrojů.

Jak bylo řečeno v hlavních myšlenkách ředitele této školy: *„Děti chodí do školy rády nebo jim škola alespoň nevadí.“* (ŠVP, 2017) Validitu této myšlenky mohu podpořit výsledkem dotazníkového šetření, ve kterém je patrné, že děti při vstupu do školy neprokazují žádné výrazné známky negativních emocí, naopak jdou do školy s pozitivním přístupem a radostí. Pohnětalová (2015) v případové studii spojuje spokojenost dítěte s tvrzením: je-li dítě ve škole spokojené, je základní očekávání rodičů splněno.

Výsledky slovního hodnocení předčily mé očekávání. Z více než tři čtvrtiny respondentů pramení spokojenost se slovním hodnocením. Nováčková (2001) z vlastní psychologické praxe tvrdí, že nové přístupy a známky nejdou dohromady. Díky prosazování inovativního způsobu vzdělávání jsou rodiče také dostatečně a srozumitelně informováni ředitelem a pedagogickým sborem. Míra úspěšnosti žáků jednoznačně souvisí s pozitivní

bezpečnou atmosférou školy, jak uvádí inspekční zpráva. To můžeme potvrdit právě vysokou mírou spokojenosti rodičů s klimatem školy. Dále se inspekční zpráva zmiňuje takto: „*Žáci se bez obav zapojují do výuky, sdělují své názory, neobávají se odmítnutí v případě žádosti o pomoc a podporu.*“ (Inspekční zpráva, 2017) Valná většina rodičů podporuje tento způsob hodnocení a vidí v něm smysl. Mezi rodiči se v malé míře našli také konzervativnější typy, které se dožadují známek. Slovní hodnocení je podle zkušeností Nováčkové (2001) v očích mnoha rodičů jakási náhradní forma pro ty, kteří mají potíže – ti „lepší“ jsou „hodni“ známek.

Přínos konzultací, ve kterých je přítomen kromě vyučujícího a rodiče (rodičů) také žák, potvrzuje výrazná většina rodičů žáků. Pohnětalová (2015) se o nich vyjádřila tak, že dítě přestává být pouhým objektem, ale samo hodnotí své dovednosti, úspěchy i nedostatky. Zároveň rodič více porozumí snaze učitele i případným problémům svého dítěte. Prostřednictvím případové studie zjistila, že tato forma konzultací významnou měrou přispívá nejen k vstřícné a otevřené komunikaci, ale předchází případným nedorozuměním. V případové studii Pohnětalové (2015) také na tuto problematiku pohlíží učitelé různě a stejně jako ve vlastním šetření i v tomto případě tvrdí, že přítomnost dětí je ponechávána na rozhodnutí rodičů, proto v mém šetření rodiče prosazovali nejčastěji možnost přítomnosti žáka podle situace.

„Po čase rodiče poznali, že škola je založena na jiném programu než ostatní školy, na jiné atmosféře i vztahu k dětem. To se dost mezi lidmi přetřásá, zda jsme dobrá, nebo špatná škola.“ (Brož in Rutová, 2003) Jak už bylo zmíněno, koncepce vzdělávání na ZŠ Dr. J. Malíka je odlišná od koncepcí jiných škol. V návaznosti na slova ředitele Brože a na vlastní zkušenosti byly vyhodnoceny výsledky pohledu veřejnosti na tuto školu očima rodičů. Dle mého očekávání byly odpovědi zastoupeny v celé škále možností. LVŠ ve zprávě dodává, že vznik této inovativní školy do jisté míry dodnes určuje vztahy k ostatním ZŠ ve městě i ke zřizovateli a tato skutečnost též výrazně ovlivňuje fungování samotné školy. Stále totiž najdeme kolem sebe jedince, kteří tíhnou k tradičním vzdělávacím postupům. I přesto se mnoho rodičů nenechalo těmito názory ovlivnit.

Pokud má žák jakýkoliv problém, osobní či studijní, měl by mít v učiteli postupně vybudovanou důvěru a problém mu sdělit. Výrazná většina rodičů zastává názor, že podle

druhu a závažnosti problému se žáci svěřují svým vyučujícím. Ostatní rodiče vidí ochotu vyučujícího vyslechnout žáka, bude-li mít jakýkoliv problém. Což souvisí s podstatou naplňované vize práce školy – s partnerským přístupem (LŠV). S tím také souvisí výběr vhodných pedagogických pracovníků, kteří dle výzkumníků byli vstřícní a otevření.

V otázce povinných domácích úkolů se objevuje rozkol s myšlenkou školy. Pouze málo početná skupina rodičů podporuje názor odmítající povinné domácí úkoly. Stejný názor vyjádřila M. Plecítá v pedagogické debatě EDUin Tomáše Feřka, že pro dítě, které je nadané, je společně zadaný úkol „pro všechny“ obvykle ztráta času, navíc některé děti rozeznají zbytečnost úkolu. Jejím východiskem by byly takové domácí úkoly, které by byly dobrovolné, rozvíjející, které by dítěti přinesly něco zajímavého. Mezinárodní průzkum PISA 2012 naznačoval, že ve vzdělávacích výsledcích není rozdíl mezi dětmi, které domácí úkoly dostávaly a které se vzdělávaly jen ve škole. Na druhou stranu domácí úkoly veřejnost považuje za přirozenou součást školní docházky a vzdělávání. Z dotazníkového šetření by většina rodičů preferovala alespoň občasné zadávání domácích cvičení. S tímto protichůdným názorem přišel v pedagogické debatě zkušený učitel jazyků Alexis Katalidis, podle něhož povinné domácí úkoly představují jistou míru rutiny a pravidelnosti a s tím i pocit jistoty, vědění a očekávání.

Během vyučování je používáno mnoho metod a forem práce i dalších způsobů výuky. Pro rodiče a veřejnost jsou pořádány Dny otevřených dveří, kde probíhají v různých předmětech ukázky některých výukových strategií. Nejčastěji podporovanou strategií je kooperativní a skupinová výuka, následuje projektová výuka, ať už v rámci třídy či školy. Jejich uplatňováním se zlepšuje samostatnost žáků, odpovědnost za práci a vzájemnou spolupráci. Dále se rodičům velmi líbí také dílny čtení, při kterých dítě rozvíjí čtenářskou gramotnost. V oblibě je i matematika profesora Hejného založená na logickém uvažování. Společné výjezdy třídy (STOD), jako specifická organizační forma školy, jsou ve vysoké míře vítány rodiči, stejně tak výuková metoda komunitního kruhu. Podstatná pro rodiče je také podpora svobodného vyjádření vlastního názoru, která je nepostradatelnou potřebou pro život, a individuální přístup.

Všechny tyto inovativní vzdělávací strategie, které se ve vysoké míře zamlouvají rodičům žáků prvního stupně, korespondují s LŠV: „*Kvalitu vyučovacích hodin hodnotíme velmi příznivě, v hodinách jsou zcela běžně využívány aktivizační přístupy, kooperativní formy,*

...Ve výuce jsou zcela běžně rozvíjeny myšlenkové operace žáků na vyšších úrovních a podporováno je kritické myšlení. Hospitovaní učitelé prezentovali nadstandardní až exkluzivní vyučovací přístupy.“ Zároveň dodávají, že žáci měli ve výuce ve velké míře příležitost prokazovat, že umí spolupracovat. Celoškolní projekty směřují i ke kooperaci dětí napříč všemi třídami. Dle inspekční zprávy z roku 2017 je patrné, že vzdělávací strategie a cíle jednotlivých hodin vycházely především ze znalostí a schopností žáků a výrazně podporovaly jejich všestranný rozvoj. Naopak nejméně prosazované vzdělávací strategie jsou tradičně pojaté. Těmi jsou z dotazníkového šetření samostatná práce a frontální výuka. Ty jsou během vyučování uplatňovány minimálně. Inovativní způsoby vzdělávání si postupně uvědomoval i ředitel školy a v rozhovoru s K. Rýdlem se vyjádřil takto: „Tomu předcházela postupná změna metod a forem výuky a také partnerský přístup k dětem. Část sboru si začala uvědomovat, že změny byly užitečné a měly by pokračovat.“ (Brož in Rutová, 2003)

Stálou organizační formou ve vyučování je skupinové uspořádání lavic. Jednu skupinu tvoří dva až šest žáků a toto uspořádání je pro všechny předměty stejné. Výsledky ohledně uspořádání naváží na Galtonovu studii z 80. let, která konstatovala, že žáci sice více interagují mezi sebou, dokonce se více ptají učitele, avšak nepracují jako skupina. Následné studie Pace a Price z roku 2005 potvrzují starší závěry a spolu s tím také vliv na jejich akademický výkon. Rodiče žáků jsou naopak s tímto uspořádáním nadmíru spokojeni a v návaznosti na vzdělávací strategie a partnerského vzájemného vztahu ve škole usuzují, že toto uspořádání v podobě tzv. hnízd ovlivňuje všestranný rozvoj žáků společně s uplatňovanými metodami a technikami výuky. Pouze menšinová část rodičů by tento typ používala výjimečně nebo zachovala 3 řady lavic.

Výukové programy STOD rodiče podpořili vysokým počtem hlasů ve vzdělávacích strategiích. O programu se zmiňují v inspekční zprávě: *„Systém výukových seminářů, kurzů a projektových dnů výrazně pozitivně zasahuje výchovnou i vzdělávací oblast školy během celého školního roku. Akce probíhají převážně v přírodním prostředí. Program je doplněn kurzy lyžování, vodáckými kurzy a dalšími.“* Podle výsledků rodiče nemají téměř žádné výhrady ke konání akcí programu, své děti na ně se zájem přihlašují a věří, že pobyt v přírodě také pomáhá rozvíjet a vzdělávat jejich osobnost.

6. Pozorování

6.1. Stanovení výzkumného problému

Na teoretické poznatky je vhodné navázat praktickými zkušenostmi pravidelným působením na vybrané škole. Prostřednictvím výzkumné metody pozorování edukačního procesu a přímého kontaktu s vyučujícími a žáky lze zachytit „živý obraz“ života ve třídě v každodenních a běžných situacích vyučujícího a žáků.

Cílem pozorování tedy je analyzovat proces vyučování a popsat obecný průběh vyučovacího procesu ve vybrané třídě. Pozorování je zaměřeno na prostředí, ve kterém probíhá výchovně – vzdělávací proces, na vzájemné vztahy a komunikaci ve třídě, na uplatňované vzdělávací strategie v předmětech český jazyk, matematika, člověk a jeho svět (dále jen vybrané předměty). Pozorování bylo zaměřeno na tyto cílové oblasti:

- Prostor třídy a její uspořádání.
- Interakce vyučující – žák (žáci).
- Interakce žáků ve třídě.
- Vzdělávací strategie ve vybraných předmětech.

Pozorování bylo zaměřeno na tyto didaktické jevy:

- *V jakém prostředí třídy výuka probíhá?*
 - Jak je třída vybavená pro edukační proces?
 - Jaké je uspořádání pracovních míst?
 - Jaké možnosti pracovního místa má žák během vyučování?
- *Jaké jsou vzájemné vztahy mezi vyučujícími a žáky?*
 - Jak se projevuje chování vyučujících vůči žákům?
 - Je dítě vyučujícím přijímáno i s jeho nedostatky?
 - Jaké neverbální projevy používá učitel při výuce? Jak na ně reagují žáci?
 - Jak probíhá hodnocení žáka ze strany vyučujících?
- *Jaké jsou vzájemné vztahy mezi spolužáky?*
 - Jaké jsou vztahy a komunikace v pracovních skupinách? Mění se role žáků?

- Umí žáci respektovat individuální rozdíly mezi sebou?
- Jak spolužáci vycházejí s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a jak s nimi spolupracují?
- Mají žáci dostatečný prostor k sebevyjádření?
- Jak probíhá vlastní i vzájemné hodnocení?
- *Jaké metody práce jsou uplatňovány ve vybraných předmětech?*
 - Mají žáci možnost volby činností?
 - Jakými způsoby probíhá práce ve skupinách?
 - Jak je u dětí podporována jejich originalita?
 - Jsou žáci vedeni k odpovědnosti?
 - Jak je jejich práce oceňována a hodnocena?

Výsledky pozorování budou následně komparovány s Inspekční zprávou Čj. ČŠIE- 86/17-E za období 11. – 13. 10 a 16. 10. 2017 na ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi.

6.2. Metody sběru dat při pozorování

Pozorování bylo prováděno kvalitativní metodou. Sběr dat probíhal prostřednictvím zúčastněného skupinového nestrukturovaného pozorování ve třetím ročníku v ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi. Třídní učitelka byla dostatečně předem informována o výzkumném šetření a souhlasila s průběžným pozorováním. Děti nebyly seznámeny s tím, že budou pozorovány (kvůli možnému zkreslení, případně ovlivnění jejich reakcí či chování). Pozorování nemělo na průběh výuky žádný vliv a vyučovací hodiny se konaly tradičně beze změn. Spolupráce s třídní učitelkou této třídy trvá již od školního roku 2016 – 2017. Pozorování (za účelem vytvoření diplomové práce) probíhalo důsledně a pravidelně od ledna 2019 do června 2019.

Záznamy týkající se výzkumných otázek byly prováděny formou terénních poznámek či hospitačních archů jako součást deníku souvislé praxe. Ve své práci jsem vycházela z konkrétního nástroje s názvem Pozorovací arch z roku 2017 od PaedDr. Lenky Malenovské dostupný z internetového portálu Vysočina Education schválenou MŠMT, ze kterého jsem čerpala inspiraci k mým otázkám.

6.2.1. Soubor respondentů

K metodě pro stanovení výběrového souboru byl použit záměrný (nenáhodný) účelový výběr – třída třetího ročníku na ZŠ Dr. J. Malíka. Třída je složena z 29 žáků, z toho 15 dívek a 14 chlapců. Ve třídě jsou dva žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, další 3 žáci v procesu vyšetření v PPP.

6.3. Analýza a interpretace

6.3.1. Prostředí třídy a její uspořádání

Vyučování žáků třetího ročníku probíhá ve světlé prostorné třídě s kobercem pro aktivity mimo školní lavice, oddych či relaxaci. Koberec se využívá i ke společnému čtení, diskuzím, sezení v komunitním kruhu či plánování učiva (zejména v třídnických hodinách). Třída je účelně upraveným prostorem pro nejrůznější činnosti, samostatného či skupinového působení žáků. Při vstupu do třídy je ihned patrná forma zasedacího pořádku žáků. Většinu prostoru tvoří lavice seskupené do malých skupinek, tzv. hnízd. Žáci sedí čelem do středu skupiny a vzájemně na sebe vidí. Stejně tak podélné osy lavic směřují do středu tabule umístěné na opačné straně třídy, než je koberec. Pokud vyučující vyžaduje pozornost žáků po delší dobu, žáci si své židle natočí tak, aby seděli čelem k němu, tímto si vyučující zajistí pozornost a oční kontakt s žáky.

Přibližně po měsíci se mění zasedací pořádek žáků. Vyučující v této situaci přemýšlí nad individuálními potřebami konkrétních žáků ve třídě a podle nich přiřazuje do skupiny žáky, kteří jsou schopni být v některých složitějších aktivitách nápomocni.

Ve třídě žáci pracují s bílou popisovací magnetickou tabulí. Nad ní je umístěné plátno s připojeným dataprojektorem pro obrazovou prezentaci výukových materiálů. Dataprojektor je napojen na notebook, který využívá pouze vyučující na svém pracovním stole. Žáci mají možnost práce na počítačích v učebnách k tomu určených.

Pracovní stůl vyučujícího nepředstavuje v žádném případě katedru v tradičním uspořádání. Své místo má u stěny vlevo vedle tabule a slouží pouze jako odkládací plocha didaktických pomůcek a materiálů. Vpravo od tabule je samostatná lavice, kterou využívají v různých situacích někteří žáci jako „klidovou zónu“ (např. nechce

spolupracovat ve skupině, ale chce vypracovat zadání sám, dokončuje jiný úkol nebo při pomoci jinému spolužákovi). Druhá „klidová zóna“ je v kabinetu třídní učitelky. Do kabinetu lze vejít přímo ze třídy.

Žáci si v průběhu výuky mohou při skupinové práci libovolně zvolit své pracovní místo – u stolečku, na koberci, v „klidové zóně“, v kabinetě, v některých případech i na chodbě. Častá možnost změny pracovního místa je nabízena paní učitelkou, zejména žákům, kteří jsou hotovi se zadanou prací a požadují na vyučujícím další úkoly.

Jako pomůcky se také používají šanony (pořadače) se jmény – červené pro děvčata, zelené pro chlapce. Do nich si žáci ukládají učební materiály. Šanony jsou uloženy ve skříňce po straně třídy. Spolu s nimi tam mají místo i kufříky na výtvarnou výchovu, třídní knihovna s různými beletristickými knihami vhodné pro 3. ročník, volné papíry pro potřeby žáků, stolní hry, sportovní pomůcky na přestávky a nalezené předměty.

Veškeré skupinové a některé individuální práce žáků jsou vystavovány na stěnách třídy. Žáci si vyrábějí pod dohledem vyučujícího demonstrační pomůcky (domečky pro slovní druhy, pravidla třídy, převody jednotek, zastávky autobusu, ...). Vše vystavují na stěnách třídy, což napomáhá učení konkrétní látky.

Prostředí je tedy upraveno tak, aby se žáci ve třídě cítili dobře. Ve skupinovém uspořádání vyučující podporuje vzájemnou komunikaci a spolupráci, ne konkurenci a soutěživost. K mnohostrannému využití při výuce slouží koberec, který se v hodinách hojně využívá. Pomůckami při osvojování učiva jsou žákům materiály, které si společně pomáhají vytvořit.

6.3.2. Vztah učitele a žáků

Vztah žáka a vyučujícího je přátelský, zejména pak vztah žáka a třídní učitelky založený na vzájemné důvěře. Třídní učitelka si společně s žáky během třídnické hodiny v komunitním kruhu vysvětluje organizační záležitosti, podrobně seznamuje žáky s týdenním plánem, realizuje aktivity na posílení vzájemných vztahů žáků ve třídě nebo aktivity posilující komunikační dovednosti žáků. Ve zbylém čase si s žáky sděluje zážitky z víkendu nebo informace, které chtějí sdělit ostatním. Její postoj k žákům není dominantní, chová se ke všem jako rovnocenný partner a při všech činnostech se stává

součástí třídního kolektivu. Během vyučovacího procesu často mění své role, kterými se snaží rozvíjet žáky v oblastech vzdělání i výchovy.

Třídní učitelka zná své žáky velmi dobře. U každého dítěte ví, jaké má schopnosti a vědomosti. I přes vysoký počet žáků k nim přistupuje individuálně a podporuje jejich zájmy i potřeby. Za jakýkoliv drobný pokrok či úspěch je povzbuzuje pozitivním slovním hodnocením, verbálním oceněním nebo gestem při osobním či skupinovém setkání.

Nezbytnou složkou vyučování je také neverbální komunikace. Během činností žáků vyučující používají různá gesta, kterými okamžitě upozorňuje na změnu situace. Nejčastějším signálem pro získání pozornosti je zvednutí ruky a oční kontakt. Pokud vyučující zvedne ruku, bez mluvení čeká na zvednutí ruky všech žáků, aby měl jistotu pozornosti celé třídy. Méně častým způsobem je tleskání nebo vyřknutí slova „štronzo“. Tyto způsoby komunikace se žáci učí už od začátku povinné školní docházky. Tyto způsoby nejrychleji ovlivní pozornost žáků. Žáci tedy vědí, jak mají reagovat a co daný signál znamená.

Neoddělitelnou součástí činností vyučujících je hodnocení žáků, jejich výkonů, činností i chování. Vyučující používá hodnocení verbální i neverbální a poskytuje okamžitou zpětnou vazbu, aniž by srovnával jejich kvality. Hodnocení činností během výuky přenechává nejdříve žákům (sebehodnocení, vzájemné hodnocení), až poté si vyhraňuje prostor pro to své. V každém se snaží najít něco pozitivního a stejný postoj učí zaujímat i žáky. Proto se žáci nebojí kdykoliv na cokoli zeptat, vyjádřit svůj názor a nebojí se udělat chybu, za kterou rozhodně nebudou vyučujícím trestáni ani ponižováni.

6.3.3. Vztahy žáků ve třídě

V průběhu tříleté školní docházky se postupně začaly utvářet skupinky podle sympatií a zájmů, které jsou viditelné hlavně v době přestávek. I přes to celá třída mezi sebou udržuje přátelské vztahy. K nim jsou vedeni již od první třídy prostřednictvím vybraných metod a forem práce i herních aktivit.

Při skupinových činnostech jsou žáci směřováni k vzájemné komunikaci, vyjádření vlastního názoru, respektování názorů jiných a vytváření kompromisu.

K tomu přispívají role ve skupině. Vyučující do rolí členů skupiny nezasahuje a jejich rozdělení přenechává žákům s tím, že si každý žák během školního roku vyzkouší všechny. U některých žáků se také mění osobnostní role. Najdou se tu jedinci s vysokým potenciálem, kteří se snaží skupinu vést. Při rozdělování práce ve skupině nenastávají výrazné problémy v zapojení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ostatní členové skupiny jim pomohou vybrat takové úkoly, které zvládnou.

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami jsou podporováni nejen ze strany vyučujícího, ale i spolužáků. Často se v hodinách praktikuje vzájemné učení a někteří spolužáci jim pomáhají nalézt cestu k pochopení učiva. Někdy k tomu využívají „klidovou zónu“. Důležitým faktem je, že spolužáci je uznávají jako rovnocenné partnery, v žádném případě se nad ně nepovyšují, neposmívají se jim a jsou s nimi v dobrém přátelském vztahu. Za každým výsledkem jednotlivce či skupiny následuje vždy hodnocení jejich práce. Hodnocení žáků závisí na metodách a formách, které se použijí při práci. Způsoby jsou následující:

- Sebehodnocení verbální i neverbální:
 - při individuálních činnostech v komunitním kruhu (například Křeslo pro čtenáře, Dílna čtení);
 - při otázkách vyučujícího na porozumění a osvojení učiva (teploměr, smajlíky, úroveň zvednutí ruky, škála na čáře);
 - v týdenních plánech (úroveň osvojení učiva ve vybraných předmětech).
- Hodnocení žáků navzájem – žáci se hodnotí mezi sebou, například při náhodném losování dvojic.
- Hodnocení pracovní skupiny – například žák v roli mluvčího hodnotí průběh zpracování úkolu celé skupiny.
- Hodnocení žáka ostatními spolužáky – často v Křeslu pro čtenáře nebo Dílně čtení; při hodnocení vědí, že je podstatné svého spolužáka za něco ocenit.

Aktivnější vstup žáků do výuky je podpořen možností sebevyjádření a uplatnění vlastní osobnosti. Žáci mohou sdělit spolužákům a vyučujícímu své poznatky, domněnky a zkušenosti, které mohou být cennými informacemi. Vyjadřují se i písemnou formou v týdenních plánech, ukázku lze najít v Příloze č. 12.

6.3.4. Vzdělávací strategie ve vybraných předmětech

Ve vybraných předmětech je ve třídě přítomna třídní učitelka. Během vyučování se uplatňuje mnoho metod a forem výuky, které žáci dobře znají. Každá vyučovací hodina trvá klasicky 45 minut. Neznamená ale, že konec vyučovací hodiny je i koncem vyučovacího předmětu. Často se stává, že si žáci pomůcky a materiály připraví dle rozvrhu, avšak je důležité ze začátku příští hodiny látku, činnost nebo myšlenku uzavřít.

Matematiku se žáci učí prostřednictvím metody profesora Hejného. S novým týdenním plánem přicházejí nové úlohy k řešení. Žáci mají tedy dostatek času (od pondělí do pátku) pokusit se splnit zadaná cvičení buď samostatně, nebo častěji za spolupráce spolužáků. Třídní učitelka se dostává do role moderátora, případně rádce, který se snaží žáky vést správným směrem. Žáci si tedy v hodinách matematiky pracují na zadaných úkolech v pořadí, které si sami určí. Pokud si nevědí rady, snaží se na řešení přijít ve spolupráci s jinými spolužáky nejčastěji na koberci, aby nerušili ostatní. Kontrola řešení probíhá vzájemnou diskuzí. Postup a řešení úkolu však neznázorňuje a nevysvětluje třídní učitelka, ale samotný žák, který se snaží svůj způsob řešení předat spolužákům.

V předmětech český jazyk, člověk a jeho svět (čjs) žáci plní úkoly samostatně, ve dvojicích nebo skupinách. Osvojování nového učiva není záležitostí výkladu třídní učitelky, ale prací žáků ve skupinách domovských i náhodně vytvořených. Žáci dostanou podklady pro vyvození nové učební látky a snaží se ji za pomoci různorodých, rozmanitých, vhodných úkolů pochopit. Následuje hodnocení práce skupiny, poté vyvození nové látky prostřednictvím uvažování žáků. V čjs si za pomoci návodných otázek třídní učitelky také vytvářejí zápis do sešitu.

Významnou metodou je skládkové učení, kterým třídní učitelka prokládá výuku nejčastěji v čjs a českém jazyce. Žáci plní zadané úkoly v domovských skupinách z poznatků, které získali ve skupinách expertních. Pro prohloubení učiva i jeho zopakování také často zařazuje metodu práce ve skupinách v tzv. centrech (7 center, v každém jiný úkol, po časovém limitu se žáci postupně vystřídají všude). Nově zavedenou možností, jak s dětmi zajímavě vytvořit přehled probraného učiva, jsou „lapbooky“ (jinak řečeno je to kniha do klína). Lapbook je interaktivní kniha složená

z mnoha interaktivních prvků (skládaček), které spojuje společné téma. Žáci si ji vyrábějí jednorázově nebo průběžně, podle vlastní míry kreativity.

V případě, že už žáci mají práci hotovou, mají možnost volby činností, které jim nabídne třídní učitelka, například čtení vlastní knihy, počítání úloh z matematiky, pomoc žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pokud jsou žáci aktivní a cokoliv pro třídu připraví nebo vytvoří, třídní učitelka je v této činnosti podpoří a poskytne jim prostor pro realizaci jejich práce.

V rámci programu ProRoK se také konají předem plánované projekty. Například pro zařazení oblasti finanční gramotnosti do ŠVP se žáci třetího ročníku zúčastnili projektového dne s názvem Jak dobře nakupovat. Cílem bylo seznámit se se způsoby nakupování a uvědomit si skutečnou hodnotu peněz.

6.4. Shrnutí pozorování

Třída, ve které probíhalo dlouhodobé pozorování, je pro 29 žáků dostatečně prostorná s kobercem mimo lavice pro všestranné využití při výuce. Žáci tak mají možnost volby pracovního místa během výuky. Uspořádání lavic je skupinové, upravené tak, aby žáci mohli vzájemně spolupracovat a zároveň viděli co nejlépe na tabuli.

V hodině se pro výuku využívá popisovací magnetická tabule a plátno s dataprojektorem. Pracovní stůl je umístěn atypicky, slouží pouze jako odkládací plocha didaktických pomůcek a materiálů. Ve skříni po straně třídy se ukládají šanony (pořadače) žáků, dále skříň obsahuje místo pro kufříky na výtvarnou výchovu, třídní knihovnu. Ukládají se do ní i volné papíry, stolní hry, sportovní pomůcky i nalezené předměty. Na stěnách třídy jsou vystavovány práce žáků a jimi vyrobené demonstrační pomůcky.

Vztah žáka a vyučujícího je založený především na důvěře a respektu. Postoj vyučujícího je integrační, umí vést, vychovávat a kontrolovat žáky a zároveň žákům dává prostor pro vlastní iniciativu, samostatnost a tvořivost. Při činnostech je součástí třídního kolektivu a často během vyučování mění své role (moderátor, režisér, rádce, ...). Kromě verbální komunikace používá gesta, kterými žáky upozorňuje na změny – zvednutí ruky, oční kontakt, tleskání, „štronzo“. Takto neverbálně komunikovat se učí žáci již od začátku

prvního ročníku. Po každé činnosti žáka (žáků) je vyučujícím poskytnuta zpětná vazba, nejčastěji ústní formou. Vyučující vše shrne až po samotném hodnocení žáků (sebehodnocení, vzájemné hodnocení).

Ve třídě se udržují přátelské vztahy, i přes utváření skupin spojujících zájmy a sympatie. Činnosti žáků jsou směřovány k rozvoji vzájemné komunikace a vztahů založeném na vzájemném respektu. V souvislosti s tím si žáci sami rozdělují role ve skupině. Do skupinové práce jsou zapojováni i jedinci se speciálními vzdělávacími potřebami, kterým spolužáci ve skupině pomohou vybrat činnost, kterou by dítě zvládlo.

V hodinách je podporováno také vzájemné učení, které napomáhá (nejčastěji žákům se speciálními vzdělávacími potřebami) nalézt snazší cestu k pochopení učiva. Žáci se uznávají jako rovnocenní partneři. Po výkonu žáků je důraz kladen na hodnocení. Žáci hodnotí sami sebe nebo vzájemně, verbálně i neverbálně, po individuálních i skupinových činnostech. Aktivní žáci jsou vyučujícím podpořeni v dalších aktivitách.

V době vyučování není pravidlem, že jeden vyučovací předmět trvá 45 minut. Žáci mají možnost volby činností. V matematice podle metody profesora Hejného si pracují individuálním tempem, v libovolném pořadí, s pomocnými materiály. Pokud si nevědí rady, požádají o pomoc spolužáky. Postup řešení prezentují žáci ostatním a následně o tom s nimi diskutují. V čjs a českém jazyce pracují samostatně, ve dvojicích i skupinách. Žáci se sami učí obsahu nově probíraného učiva za pomoci různých podpůrných materiálů.

Významnými metodami uplatňovanými při výuce jsou skládkové učení, práce v centrech aktivit či vytváření tzv. lapbooků. Do výuky, kromě kooperativní a skupinové výuky, jsou také zařazovány předem připravované a plánované projekty.

6.5. Diskuze

Cílem dlouhodobého zúčastněného skupinového pozorování bylo analyzovat proces vyučování v konkrétní třídě a zaměřit se na prolínání základních složek výuky – prostředí, vzájemné vztahy ve třídě (interakce žák – učitel, interakce žák – žák) a vzdělávací strategie. Ke konkrétněji zaměřenému pozorování jsem použila výše zmíněné otázky ke zkoumání didaktických jevů ve třídě. Záznamy o průběhu vyučovacích hodin

a poznámkami o cílových složkách zkoumání byly vytvořeny formou hospitačních archů uložených v deníku praxe a terénních poznámek.

V rámci komparace výsledků dlouhodobého pozorování s Inspekční zprávou z října roku 2017 mohu konstatovat, že mé šetření dospělo ke stejným závěrům týkajícím se vyučovacího procesu ve vybrané škole. Rozdílné jsou předměty zkoumání: předmětem mého pozorování byla konkrétní třída ve vybrané škole, předmětem inspekčního šetření školská instituce. Podstata obou předmětů zkoumání je však jednotná: „*Zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle §174 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.*“ (Inspekční zpráva, 2017)

Výsledky pozorování se shodují se závěry Inspekční zprávy v následujících bodech:

- Základní východiska práce pedagogů směřují k bezpečnému prostředí a pozitivnímu sociálnímu klimatu, rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností, rozvoji vnitřní motivace a partnerskému vztahu k žákům.
- Důraz kladen na prožitek vlastního úspěchu (např. projektová výuka).
- Nové výukové postupy napomáhají žákům k snadnějšímu pochopení, všestrannému rozvoji.
- Výuka je provázena vstřícným, trpělivým a tolerantním přístupem vyučujících k žákům.
- Zdokonalování komunikačních dovedností souvisí s věcnou argumentací, nasloucháním i obhajobou vlastních myšlenek.
- Vyučující účelně zařazovali kooperativní činnosti, nejvýrazněji formou práce ve skupinách, kterou účelně podporovalo i rozmístění žakovských lavic a využívání koberce.
- Do výuky jsou zařazovány aktivizační a problémové metody práce.
- V matematice dochází k rozvíjení vlastního „objevování“ a pochopení logiky úloh.
- Činnost čtenářských dílen je podpořena třídní knihovnou s vhodnými tituly knih.
- Tempo hodin i náročnost učiva učitelé zpravidla přizpůsobují věku žáků.
- Zdroj informací pro žáky jsou nejen učitelé, ale také různorodé výukové materiály a pomoc od spolužáků.

- Vyučující vybízeli žáky k hodnocení jejich úspěchu či nezdaru, což podporovalo vnímání chyby jako přirozené součásti.
- Žáci se nebojí v případě potřeby zeptat.
- Zpětná vazba vyučujících byla kvalitní.

Všechny výše zmíněné body jsou vybrané z Inspekční zprávy školy, ve které jsou výsledky inspekční činnosti srovnatelné s výsledky mého pozorování. S jedním bodem však musím nesouhlasit. V Inspekční zprávě se píše toto: „*V závěru hodin občas chybělo z důvodů nedostatku času shrnutí a celkové zhodnocení proběhlé výuky.*“ Má domněnka je taková, že tento názor inspekční zprávy pramenil z tradičně pojatého systému vyučovacích hodin (vyučovací předmět = 45 minut). Z mého pozorování musím dodat, že učivo jedné vyučovací hodiny často zasahovalo i do začátku hodiny následující tak, aby žák získal ucelený přehled probírané látky. Až na výjimky vyučující společně s žáky v komunitním kruhu shrnul, co by měli žáci znát a co by si měli zapamatovat, stejně tak proběhly různé formy hodnocení – sebehodnocení, skupinové hodnocení, hodnocení z pohledu učitele apod.

7. Shrnutí

Cílem diplomové práce bylo zjistit pohled rodičů na koncepci vzdělávání ZŠ Dr. J. Malíka v Chrudimi a analyzovat proces vzdělávání na vybrané škole. Data pro výzkumné šetření byla shromažďována pomocí vlastního elektronického nestandardizovaného dotazníku, který byl předložen rodičům žáků prvního stupně. Rovněž bylo použito dlouhodobé pozorování procesu vzdělávání v konkrétní třídě.

Po shromáždění všech elektronicky vyplněných dotazníků lze konstatovat, že rodiče jsou spokojeni s koncepcí vzdělávání na vybrané škole i přes různé ohlasy okolí. Hlavními důvody, proč si pro své dítě zvolili právě tuto školu pro své dítě, byly netradiční metody a formy výuky a netradiční vzájemné vztahy mezi žáky, učitelem a rodiči. Z inovativních forem a metod výuky je zaujaly zejména kooperativní a skupinová výuka, projektová výuka (třídy i školy), společné výjezdy třídy (STOD), matematika profesora Hejného a dílny čtení.

V rámci rozvoje osobnosti žáka vyučující také podporují individuální přístup, vyjádření vlastního názoru i komunitní kruh, stejně tak vidí výhodu i ve skupinovém uspořádání lavic. Slovní hodnocení na prvním stupni je rodiči vnímáno jako přínosná informace pro rodiče i žáky. Výrazně odlišný názor mají rodiče na povinné domácí úkoly. Ty by měly být podle rodičů žákům zadávány. Důležitost spolupráce rodičů s učiteli si uvědomuje valná většina rodičů. Preferují tedy konzultace, při kterých je přítomno i jejich dítě.

Navázáním na předešlé zprávy z výzkumů provedených v rámci klimatu učitelských sborů ZŠ, kde závěr byl následující: „...*nadstandardní stabilní výsledky šetření sociálního klimatu učitelského sboru...*“, se dovolím domnívat, že spokojenost pedagogického sboru se dosti výrazně odráží na přístupu k žákům a následně i rodičům.

Dle výsledků dlouhodobého pozorování lze říci, že se ve vysoké míře shodují s výsledky z Inspekční zprávy týkající se zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Základem kvalitního vyučovacího procesu jsou tyto didaktické jevy: přátelské klima třídy, respektování individuálních předpokladů žáků, všestranný rozvoj, vysoká efektivita inovativních různorodých vzdělávacích strategií, partnerský přístup a možnost sebevyjádření a sebeuplatnění.

8. Závěr

Diplomová práce byla cennou a obohacující zkušeností. Poskytla mi příležitost hlouběji se zaměřit na koncepci vzdělávání školy. Z pozice žákyně vybrané školy jsem se o podstatě jiného přístupu více nezamýšlela. Až při studiu Učitelství 1. stupně ZŠ na Pedagogické fakultě v Hradci Králové mi poskytly nejvíce zkušeností právě hospitace a praxe na různých školách. Začala jsem si více uvědomovat odlišnosti této školy od jiných a přemýšlet, v čem je ZŠ Dr. J. Malíka výjimečná. Svoji diplomovou prací jsem vytvořila kompletní dokument o konkrétní základní škole. Na základě šetření jsem získala mínění rodičů žáků ZŠ Dr. J. Malíka. Na základě jejich názorů jsem vytvořila náhled na edukační proces v konkrétní třídě.

V teoretické části jsem se nejprve zabývala vznikem a vývojem ZŠ Dr. J. Malíka v kontextu proměn školství po roce 1989. Následně jsem se zaměřila na organizaci výuky žáků a možnosti podpory vztahů školy a rodiny. Mezi vzdělávací strategie školy byly zařazeny způsoby výuky, které jsou během vyučování nejvíce uplatňovány. Konec této části je věnován možnostem hodnocení žáků v edukačním procesu.

V rámci empirické části byl vytvořen dotazník pro rodiče žáků prvního stupně dané ZŠ a prostřednictvím dlouhodobého pozorování analyzovány složky vyučovacího procesu. Díky dotazníkovému šetření a výsledkům odpovědí rodičů jsem získala přehled názorů na koncepci vzdělávání žáků. Prostřednictvím dlouhodobého pozorování jsem vytvořila podrobně zpracovaný popis vyučovacího procesu a vzájemného působení vyučovacích složek.

9. Seznam použité literatury

BADEGRUBER, B. *Otevřené učení ve 28 krocích*. Vyd.1. Praha: Portál, 1994. 118 s. ISBN 80-85282-76-3.

COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování: Náměty pro učitele*. Vyd.1. Praha: Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.

ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Vyd.1. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČAPEK, R. *Líný učitel: Jak učit dobře a efektivně*. Vyd.1. Praha: Raabe, 2017. 142 s. ISBN 978-80-7496-344-5.

FĚRTEK, T. *Ředitelská kuchařka*. Kladno: Aisis, 2002. 125 s. ISBN 80-238-8600-2.

HANUŠOVÁ, J., LINHARTOVÁ, J., NOVÁKOVÁ, E. *Školní poradenství v praxi: Práce s klientem – Mohou žáci začínat s Hejného matematikou v matematice až na 2. stupni?* Praha: Wolters Kluwer, 3/2019. ISSN: 2336-3436.

HEJNÝ, M. *Hejného metoda: Zasloužená radost z poznávání*. Praha: H-mat, 2018.

JANIŠ, K. *Organizační formy výuky*. Hradec Králové: 2003. 52 s. ISBN 80-7041-365-4.

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Vyd.1. Praha: Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-253-X.

KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Vyd.2. Praha: Portál, 2010. 152 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Vyd.1. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOLÁŘ, Z., VALIŠOVÁ, A. *Analýza vyučování*. Vyd.1. Praha: Grada, 2009. 230 s. ISBN 978-80-247-2857-5.

KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ, T. *Respektovat a být respektován*. Vyd.3. Kroměříž: Spirála, 2008. 288 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOŠEK BARTOŠOVÁ, I. *Elementární gramotnost a písmo Comenia Script*. Vyd.1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 178 s. ISBN 978-80-7435-494-6.

KOŠEK BARTOŠOVÁ, I. *Metody nácviku elementárního čtení*. Vyd.1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 94 s. ISBN 978-80-7435-495-3.

LENCOVÁ, R. *Comenia Script: praktický manuál*. Vyd.1. Praha: Svět, 2008. 60 s. ISBN 978-80-902986-9-9.

MŠMT ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

NEJEDLÝ, J. *Rodina a škola: Časopis pro všechny rodiče a učitele*. 2019, LXVI(5). ISSN: 0035-7766.

NOVÁČKOVÁ, J. *Mýty ve vzdělávání*. Kroměříž: Spirála, 2001. 43 s. ISBN 80-901873-4-X.

PECHÁČKOVÁ, VÁCLAVÍK. *Alternativní edukační koncepce v současné pedagogické praxi*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 134 s. ISBN 978-80-7435-501-1.

PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Vyd.5. Praha: Portál, 2013. 488 s. ISBN 978-80-262-0456-5.

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika: Mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Vyd.3. Praha: Portál, 2015. 336 s. 978-80-262-0870-9.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

RUTOVÁ, N. *Učím s radostí: zkušenosti, lekce, projekty*. Vyd.1. Praha: Strom, 2003. 237 s. ISBN 80-86106-09-8.

SCHIMUNEK, F. P. *Slovní hodnocení žáků*. Vyd.2. Praha: Portál, 1994. 54 s. ISBN 80-85282-91-7.

STARÁ, J. a kol. *Slovní hodnocení na 1. stupni ZŠ*. Vyd.1. Praha: Raabe, 2006. 79 s. ISBN 80-86307-28-X.

VÁCLAVÍK, V. *Cesta ke svobodné škole*. Vyd.2. Hradec Králové: Líp, 1997. 221 s. ISBN 80-902289-0-9.

VÁCLAVÍK, V. a kol. *Otevřené vyučování na příkladu vzdělávacího programu pro 3. ročník ZŠ*. Vyd.1. Praha: Strom, 1997. 64 s. ISBN 80-901954-3-1.

9.1. Dokumenty školy

BROŽ, Z. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Umět a znát, abychom si v životě věděli rady*. Chrudim, 2017, 41 s.

BROŽ, Z. *Výroční zpráva o činnosti školy – 2017/2018*. Chrudim, 2018. 46 s.

Program rozvoje kompetencí: Metodická příručka pro výukové semináře, sportovní kurz a tematickou výuku v 1. – 5. ročníku. Chrudim: ZŠ Dr. J. Malíka, 2014.

BROŽ, Z. *Jdeme k zápisu*. Chrudim: Základní škola Chrudim, Dr. J. Malíka, 2019.

ŠKODOVÁ, E., MACHKOVÁ, M., VALÁŠEK, M., MASOPUSTOVÁ, D. *Česká školní inspekce Pardubický inspektorát: Inspekční zpráva*. Pardubice, 10. 11. 2017. Čj. ČŠIE-86/17-E.

URBÁNEK, P. *Šetření sociálního klimatu učitelských sborů ZŠ 2018*. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TU v Liberci, 16. 10. 2018.

URBÁNEK, P., NOVOTOVÁ, J. *Zpráva z výzkumného šetření: „Stabilita a proměny učitelských sborů ZŠ“*. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TU v Liberci, 17. 12. 2017.

9.2. Internetové zdroje

Alternativní školy. *Slovní hodnocení* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <http://www.alternativniskoly.cz/pouzite-terminy/slovni-hodnoceni/>

BAČOVSKÁ, M., 2018. *Jaké jsou termíny a průběh zápisů do 1. tříd pro rok 2018?* [online]. [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <https://ucitneboneucit.cz/index.php/45-jake-jsou-terminy-a-prubeh-zapisu-do-1-trid-pro-rok-2018>

EDUin, 2017. *Akvárium: Dávat domácí úkoly není žádná samozřejmost, lze se obejít i bez nich* [online]. [cit. 2019-06-10]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/akvarium-davat-domaci-ukoly-neni-zadna-samozrejmost-lze-se-obejit-i-bez-nich/>

HEJNÝ, M. *Hejného metoda: Prof. RNDr. Milan Hejný, CSc.* [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.h-mat.cz/prof-milan-hejny>

HEREJK, M., 2017. *RVP: Jak pracovat s chybou* [online]. [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21257/JAK-PRACOVAT-S-CHYBOU.html>

JEŽOVÁ, M., 2009. *Diplomová práce: Metody a způsoby hodnocení žáků základní školy* [online]. Brno, s. 11. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1411384333.pdf>

KAŠOVÁ, J., 2013. *RVP: Tematicky, nebo projektově* [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/17857/TEMATICKY-NEBO-PROJEKTOVE.html>

MALENOVSKÁ, L., 2017. *Vysočina Education: Pozorovací arch k hospitaci* [online]. [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: http://www.vys-edu.cz/assets/File.ashx?id_org=600139&id_dokumenty=7681

MÁLKOVÁ, M., 2017. *Co je genetická metoda čtení a proč vystrnadila Emu, co měla mísu?* [online]. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/90-archiv-2017/esprit/vzdelavani/1447-jak-se-deti-uci-cist-porad-mame-emu-s-misou>

MINAŘÍKOVÁ, M. *ZŠ a MŠ Frymburk: SPOLU TO DOKÁŽEME – výukové semináře* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://zsfrymburk.cz/v1/node/16>

MŠMT ČR. *Termíny zápisů do 1. ročníku základních škol pro školní rok 2017/2018* [online]. [cit. 2019-04-24] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/terminy-zapisu-do-1-rocniku-zakladnich-skol-pro-skolni-rok>

NOVÁČKOVÁ, J., 2007. *Rodina a škola: Rizika známkování a rizika slovního hodnocení* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://www.rodina.cz/clanek5582.htm>

Redakce Rodiče vítáni, 2011. *Rodiče vítáni: Jak se pozná dobrá škola.* [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/nezarazene/jak-se-pozna-dobra-skola/>

SUCHÁČEK, P., 2015. *Zprávy z MUNI: Co by měl každý učitel vědět o uspořádání třídy* [online]. [cit. 2019-06-10]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/vite/6618-co-by-mel-kazdy-ucitel-vedet-o-usporadani-tridy>

TIKALSKÁ, S., 2008. *RVP: Jaké metody a organizační formy používají učitelé v současné době na našich školách?* [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/2588/JAKE-METODY-A-ORGANIZACNI-FORMY-POUZIVAJI-UCITELE-V-SOUCASNE-DOBE-NA-NASICH-SKOLACH.html/>

TRACHTOVÁ, Z., 2014. *iDNES: Matematiku má dítě v sobě, naslouchejte mu, říká autor revoluční výuky.* [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-s-profesorem-hejnym.A141210_140806_domaci_zt

VÁCLAVÍK, V. *Otevřené vyučování* [online]. [cit. 2019-06-14]. Dostupné z: <http://www.otevrene-vyucovani.cz/>

VALENTA, J., 2016. *Chrudimské noviny: Zdeněk Brož: V podstatných věcech jednotu, ve sporných svobodu, a ve všech lásku* [online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://chrudimskenoviny.cz/kategorie/revue/zdenek-broz-v-podstatnych-vecech-jednotu-ve-spornych-svobodu-ve-vsech-lasku>

VANÍČEK, L., 2015. *Chrudimský deník: Žáci složili píseň o penězích* [online]. [cit. 2019-04-13]. Dostupné z:

ZORMANOVÁ, L., 2012. *RVP: Projektová výuka* [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>

10. Seznam příloh

Příloha č. 1: budova ZŠ Dr. J. Malíka, Chrudim

Příloha č. 2: Školní časopis „Malíček“

Příloha č. 3: Spolupráce rodičů a žáků – Den otevřených dveří

Příloha č. 4: Zápis do 1. třídy

Příloha č. 5: STOD – osobnostně – sociální aktivity

Příloha č. 6: Metodické příručky pro učitele v rámci projektu „ProRoK“

Příloha č. 7: Ukázka sportovních kurzů

Příloha č. 8: Pravidla dílny čtení – 3. ročník

Příloha č. 9: Skupinové uspořádání lavic

Příloha č. 10: Ukázka rolí ve skupině

Příloha č. 11: Ukázka celoškolního projektu „Napříč školou a světem“

Příloha č. 12: Ukázka vysvědčení se slovním hodnocením

Příloha č. 13: Ukázka týdenního plánu ve 3. ročníku

Příloha č. 14: Hodnocení chování na 2. stupni

Příloha č. 15: Ukázka obhajoby absolventské práce

Příloha č. 16: Dotazník pro rodiče žáků 1. stupně

Příloha č. 1: Budova ZŠ Dr. J. Malíka, Chrudim

Zdroj: Martin Dobruský

Příloha č. 2: Školní časopis „Malíček“

Ahoj čtenáři a čtenářky časopisu Malíček!

Čas rychle běží a my už tu máme nový měsíc, květen. V tom minulém měsíci nás provázelo docela „vtipně“ počasí, kdy se s oblibou střídal déšť, ranní mrazáky a velké teplo. Někdo by si dokonce kvůli horkým dnům mohl myslet, že už nám dávno nastalo léto, i když ho teprve máme před sebou.

Po roce nás opět čeká první koupání na plovárně a oblíbené chytání bronzů. Sluníčko nám také jistě zvedne náladu při učení. Pokud jste se však doposud moc neučili a získali jste nějaké špatné známky, nezoufejte, neboť máte ještě dost času, abyste to vylepšili a uzavřeli druhé pololetí ke své spokojenosti. Přejí vám k tomu hodně štěstí, a když vám bude náhodou smutno, tak si vezměte do rukou Malíček a pusťte se do jeho čtení. S ním se totiž nikdy nenuďme a vždy vás příjemně rozveselí.

Ondřej Kubiček a redakce časopisu Malíček

4

MALÍČEK číslo 5/ 2007 – 2008

Rozhovor s ...

Člověka, kterého vám představíme, můžete potkávat každé ráno na školní chodbě, kde přesně v osm hodin otvírá dveře do tříd. Také opravuje rozbité skříně, zařídí opravu námi zničených židliček. Není to nikdo jiný než pan školník MIROSLAV LIŠKA.

Prásknete nám něco na své dětství!

Měl jsem dětství jako každý jiný, vyrůstal jsem s třemi bratry. Jediná smůla byla, že nás tatínek opustil, když jsem byl ještě malý.

Jakou školu jste vystudoval?

Vystudoval jsem klasičkou základní školu a pak učiliště, kde jsem se učil zámečnickem.

Jak jste se dostal k práci na naší škole?

Nejdříve jsem jezdil s bagrem, ale udělal jsem si něco se zády, tak jsem nemohl jezdit s těžkými stroji, proto jsem se stal šoférem. Tak jsem se poprvé dostal blíž ke školství. Nakonec jsem se dozvěděl, že se tahle škola otvírá, a tak mě napadlo, že bych tu mohl pracovat jako školník. To se mi také povedlo.

Děláte na naší škole už od založení? Co se za tu dobu změnilo?

Ano, dělám. A co se změnilo? Tady se každý den něco mění. Ale asi radikální změnou byl výtah.

Co se vám nejvíce líbí na práci školníka?

No, ono to je spíš takové líbí-nelíbí. Moje práce je takový bláznec. Člověk je v jednom svíhu a to se mi na jednu stranu líbí, ale někdy bych chtěl i zvolnit.

Co vás při této práci nejvíce rozčiluje?

Rozčilí mě, že člověk chce pro vás něco udělat, a jsou někteří, kteří tu práci nedokážou ocenit. Také mě rozčiluje, že si neumíte udržet věci v pořádku.

Vidíte nějaké výhody v tom, že bydlíte ve škole? Jaké?

No výhody moc ne... Ledaže když vstanu z postele, už jsem v práci. Ale to je asi tak všechno.

Staráte se o školu i prázdninách? Jak?

Ano, starám, dokonce více než během školního roku. To se tu maluje, opravuje a já u všeho musím být.

Kdybyste mohl prožít nějaký okamžik z tohoto školního roku znovu, který by to byl?

Prožil jsem spoustu pěkných chvil a okamžiků, ale asi žádný z nich nebyl tak úžasný, abych ho musel prožít znovu.

Příloha č. 3: Spolupráce rodičů a žáků – Den otevřených dveří

Příloha č. 4: Zápis do 1. třídy

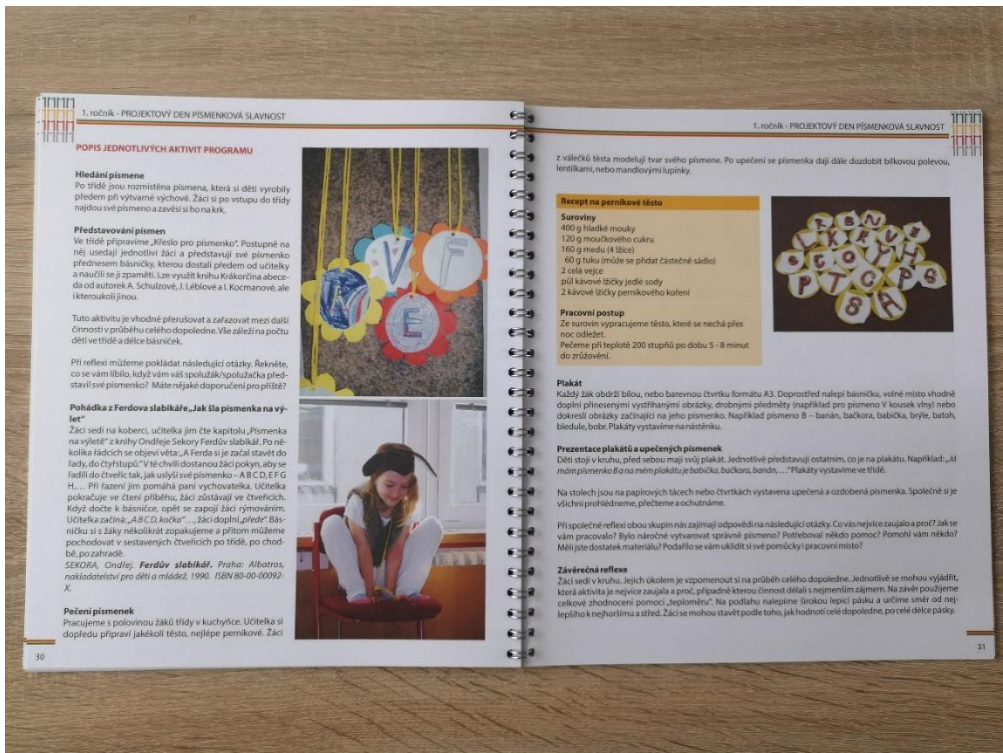

Zdroj: Petr Baťa

Příloha č. 5: STOD – osobnostně – sociální aktivity

Příloha č. 6: Metodické příručky pro učitele v rámci projektu „ProRoK“

Příloha č. 7: Ukázka sportovních kurzů

Zdroj: Petr Baťa

Příloha č. 8: Pravidla dílny čtení – 3. ročník

Příloha č. 9: Skupinové uspořádání lavic

Příloha č. 10: Ukázka rolí ve skupině

Příloha č. 11: Ukázka celoškolního projektu „Napříč školou a světem“

Zdroj: Petr Baťa

Příloha č. 12: Ukázka vysvědčení se slovním hodnocením

ČESKÁ REPUBLIKA	
Základní škola, Chrudim, Dr. J. Malíka 958	
IZO 108 008 061	
Třída: V. B Ročník: 5 Číslo v třídním výkazu: 27 Školní rok: <input type="text"/>	
VYSVĚDČENÍ list B	
Jméno a příjmení: <input type="text"/>	
Datum narození: <input type="text"/> Rodné číslo: <input type="text"/>	
2. pololetí	
list B číslo 1 listů B celkem 1	
Chování, povinné předměty, nepovinné předměty, zájmové útvary	
Chování Respektuješ školní řád a třídní pravidla. Dodržuješ zásady slušného chování k žákům i dospělým. Svě povinnosti k učení si vždy plníš. Při skupinové práci dokážeš dobře spolupracovat se spolužáky.	
Český jazyk Učivo probírané ve druhém pololetí ovládáš. Správně vyhledáváš základní skladební dvojice, určíš nevyjádřený podmět, zdůvodníš i napišeš i / y v přičestí minulém. Dokážeš zařadit přídavná jména ke vzorům a správně doplnit í / ý v jejich koncovkách. Daří se Ti bezchybně přepisovat cvičení na doplňování. S literárními texty pracuješ s porozuměním. Správně odpovídáš na otázky a tvořivě řešíš zadávané úkoly.	
Anglický jazyk Gramatiku anglického jazyka probíranou ve druhém pololetí jsi zvládla a ovládáš ji. Ani slovní zásoba Ti nedělá větší problémy. Umíš se orientovat v jednoduchém rozhovoru a přiměřeně reagovat na položené otázky.	
Matematika Osvojila sis příklady se zlomky, sčítání, odčítání, násobení i dělení desetinných čísel. Stejně úspěšně řešíš zadávané slovní úkoly s těmito početními operacemi. V geometrii vypočítáš obsahy čtverce a obdélníku, zhotovíš tělesovou síť krychle a kvádrů. Rozlišuješ jednotlivé druhy úhlů, dokážeš je správně změřit i narýsovat. Rýsuješ přesně a čistě.	
SEVT - 49 842 0 ZS - list B	B.N.B. 53 2006

Informační a komunikační výchova

Ovládáš základy operačního systému Windows. Při práci s textovým editorem dokážeš samostatně upravit dokument podle předlohy, vložit do textu obrázek a zhotovit jednoduchou tabulku. Umíš dobře využívat e-mailovou schránku a internet. Dobře jsi pracovala ve výuce psaní na klávesnici a zvládla jsi základy psaní deseti prsty.

Člověk a jeho svět

Ovládáš probrané učivo v předmětu člověk a jeho svět - evropské státy, příroda a život v polárním, tropickém i mírném pásu, poledníky, rovnoběžky, časová pásma a živelné katastrofy. Často jsi přicházela s novými a zajímavými informacemi, které jsi vyhledávala na internetu, v encyklopediích či jiné odborné literatuře. Podílela ses na hodinách přípravou referátů či zajímavých úkolů pro spolužáky.

Hudební výchova

Podle svých schopností se snažíš zpívat i dodržovat správný rytmus při doprovodných i pohybových činnostech. Zapojuješ se do práce s poslechovými skladbami a novými hudebními pojmy.

Výtvarná výchova

Naučila ses různými materiály i formami výtvarných technik ztvárňovat předměty a své představy pomocí linií i barevných ploch. Ve výtvarných projevech jsi dokázala vyjádřit své pocity a prožitky.

Tělesná výchova

Zvládáš osvojované pohybové dovednosti, projevuješ přiměřenou samostatnost a vůli pro zlepšení úrovně své pohybové zdatnosti.

Člověk a svět práce

Ovládáš práci podle slovního i písemného návodu. Při zhotovování výrobků uplatňuješ svoje dosavadní znalosti a dokážeš využít vlastností různých materiálů. Umíš připravit jednoduchý pokrm podle zásad zdravé výživy. Dodržuješ pravidla bezpečnosti při práci.

v Chrudimi

dne

[redacted]

[Handwritten signature]
vedlejší učitelka

[Handwritten signature]
vedlejší učitelka

Upozornění: Vysvědčení - list B je platné pouze jako nedílná součást Vysvědčení - listu A.

Příloha č. 13: Ukázka týdenního plánu ve 3. ročníku

PLÁN NA 17. TÝDEN OD 23. 4. DO 27. 4. 2018	
JMÉNO: <i>Máťa</i>	TŘÍDA II. A
Informace pro žákyně, žáky a rodiče Akce školní družiny: V úterý 24. 4. - Den Země, Resselovo náměstí Ve středu 25. 4. – Policie, kamerový systém	
Český jazyk	Cíl: <ul style="list-style-type: none"> • Umět rozlišovat výslovnost a správné psaní znělých a neznělých hlásek na konci slov: s x z, š x ž. • Umět najít tvar slova při zdůvodnění psaní hlásek b, p, d, t, d', t', h, ch, v, f, s, z, š, ž na konci slov. • Tvořit rozkazy. Český jazyk a komunikace strana 54 - 55, strana 82 – 83. Umím psát na cestách 2, strana 20, 21.
Matematika	Cíl: <ul style="list-style-type: none"> • Umět počítat mince. • Umět určit počet minut – části hodiny. • Umět řešit slovní úlohy a doplňovat tabulku. Matematika 3. díl strana 13 – 15. Matematické karty.
Člověk a jeho svět	Cíl: <ul style="list-style-type: none"> • Umět pojmenovat a rozpoznat jarní rostliny? Prvouka s marťánkem strana 40, 42, 43.
Úkoly	
Na středu přinést pracovní sešit Prvouka hravě z 1. ročníku.	

HODNOCENÍ TÝDNE		jak jsem učivo zvládnul (a)				
UČIVO		neumím	umím s pomocí	umím částečně	umím	
Čj	Umím najít správné slovo při zdůvodnění hlásky z x s na konci slova?			✓		
	Umím najít správné slovo při zdůvodnění hlásky ž x š na konci slova?			✓		
	Umím vytvořit rozkaz?					✓
M	Umím spočítat mince?					✓
	Umím určit počet minut?			✓		
	Umím pojmenovat části hodiny?					✓
Čjs	Umím pojmenovat některé jarní byliny?					✓
	Umím rozlišit listnaté a jehličnaté stromy?					✓

NAPIŠ ALESPŮŇ 8 VĚT O PROJEKTU KNIHA.

Projekt kniha se mi moc líbil. Dozvěděli jsme se, jak se dříve vyráběly knihy. Na videu jsme se dívali, jak se vyrábějí nyní. Počítali jsme příklady, ze kterých vyšlo slovo. Dělalí jsme myšlenkovou mapu. Ve skupině jsme si vyrobili knihu.

Udělalí jsme si papírového čtenáře. Četli jsme si každý svou knížku. Pracovali jsme s knížkou Křemílek a Vochoomárka.

Příloha č. 14: Hodnocení chování na 2. stupni

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola, Chrudim, Dr. Jana Malíka 958

IZO 108008061

Třída: VI. A Ročník: 6. Číslo v třídním výkazu: 8 Školní rok: 2016/2017

**HODNOCENÍ PŘÍSTUPU KE VZDĚLÁVÁNÍ
A CHOVÁNÍ VE II. POLOLETÍ**

Jméno a příjmení: _____
Datum narození: _____ Rodné číslo: _____
Místo narození: Chrudim

PŘÍSTUP KE VZDĚLÁVÁNÍ	
Pracuje soustředěně a vytrvale	spíše splňuje
Pracuje zodpovědně	spíše splňuje
Na vyučování je připraven	spíše splňuje
Dokáže pracovat samostatně	splňuje
Dokáže spolupracovat se spolužáky ve skupině	spíše splňuje
CHOVÁNÍ	
Respektuje dohodnutá pravidla školního soužití	spíše nesplňuje
Přistupuje k dospělým s úctou	spíše nesplňuje
Přistupuje ke spolužákům s úctou	spíše splňuje

V Chrudimi
dne 28. června 2017

Jana Zry
ředitel(ka)

Jan Býdlo
třídní učitel(ka)

STUPNĚ HODNOCENÍ			
splňuje	spíše splňuje	spíše nesplňuje	nesplňuje

Hodnocení přístupu ke vzdělávání a chování je příloha Vysvědčení.

Příloha č. 15: Ukázka obhajoby absolventské práce

Zdroj: Petr Baťa

Příloha č. 16: Dotazník pro rodiče žáků 1. stupně

Dotazník pro rodiče žáků ZŠ Dr. Jana Malíka

Vážení rodiče,

jsem studentkou 5. ročníku Učitelství pro první stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě v Hradci Králové. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká vzdělávání žáků na Základní škole Chrudim, Dr. J. Malíka. Díky němu bych ráda získala přehled názorů právě od Vás rodičů.

Toto dotazníkové šetření je klíčovým nástrojem pro úspěšné zpracování tématu mé diplomové práce, a proto Vás prosím o co největší upřímnost při odpovídání.

Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou využity výhradně pro účely diplomové práce o koncepcích vzdělávání na Základní škole Dr. Jana Malíka v Chrudimi.

Děkuji Vám za spolupráci a za čas věnovaný tomuto dotazníku.

Klára Nepovímová

***Povinné pole**

1. Jsem: *

matka

otec

2. Jakou třídu navštěvuje vaše dítě na 1. stupni? (V případě více možností, vyberte pouze jednu) *

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

3. Z vaší předchozí odpovědi jde o: *

- žáka
- žákyni

4. Jak na vás působí celkové klima školy? *

- Velmi pozitivně
- Spíše pozitivně
- Neutrálně
- Spíše negativně
- Velmi negativně

5. Do jaké míry jste spokojen s vyučováním vašeho dítěte na této škole? *

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
nejméně	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nejvíce

6. Proč jste si pro své dítě vybral/a právě tuto školu, jaké faktory k vašemu výběru přispěly? (Můžete vybrat více odpovědí.) *

- způsob výuky
- přístup vyučujících k žákům
- přístup školy k rodičům
- slovní hodnocení
- spokojenost se vzděláním staršího dítěte
- ohlasy okolí
- blízkost a dostupnost z místa bydliště
- informace z médií
- prostředí školy
- vybavenost školy
- Jiné: _____

7. Pocit žáka, když jde ráno do školy, je pro vaše dítě: *

- rozhodně pozitivní
- spíše pozitivní
- neutrální
- spíše negativní
- rozhodně negativní

8. Vyhovuje vám slovní hodnocení, které dostávají žáci prvního stupně? *

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9. Vidíte výhodu možnosti konzultace s vyučujícím, kde je přítomen žák i rodič? *

- Rozhodně ano
- Jak kdy
- Rozhodně ne

10. Jak si myslíte, že vaše okolí vnímá Základní školu Dr. J. Malíka a její vzdělávání? *

- Velmi pozitivně
- Spíše pozitivně
- Neutrálně
- Spíše negativně
- Velmi negativně

11. Myslíte si, že v případě problémů či nesrovnalostí se může žák obrátit na učitele, který mu bude v rámci možností nápomocen? *

- Určitě ano
- Spíše ano
- Jak kdy
- Spíše ne
- Určitě ne

12. Máte pocit, že by žáci měli dostávat povinné domácí úkoly v rámci jejich vzdělávání? *

- Určitě ano
- Spíše ano
- Jak kdy
- Spíše ne
- Určitě ne

13. Jaké vzdělávací strategie na Základní škole Dr. Jana Malika vás zaujaly a prosazoval/a byste je při vzdělávání dětí? (Můžete vybrat více odpovědí.) *

- individuální přístup
- kooperativní a skupinová výuka
- samostatná práce
- hromadná forma
- výlety a akce
- společné výjezdy třídy (STOD)
- projekty třídy
- celoškolské projekty
- dílny čtení
- komunikační kruhy na koberec
- vyjádření vlastního názoru
- Hejného matematika (logické uvažování)
- písmo Comenia Script
- Jiné: _____

14. Žáci sedí ve skupinách u stolečků. Jaký je váš názor na toto uskupení?
*

- Souhlasím a podporuji
- Používat jen výjimečně
- Zachovat 3 řady lavic

15. Jak vnímáte jako rodič každoroční výjezdy STOD tříd, které nejsou klasickou školou v přírodě, ale jsou založeny na podstatě prohloubení sociálních vztahů ve třídě a stmelení kolektivu? *

- Rozhodně tyto akce podporuji.
- Jsem k nim spíše nakloněný/á.
- Nevadí mi, ale zdají se mi zbytečné.
- Spíše nejsem nakloněný/á, žák by se měl radši ve škole učit.
- Rozhodně tyto akce nepodporuji, ztráta času.

ODESLAT